INEDIT

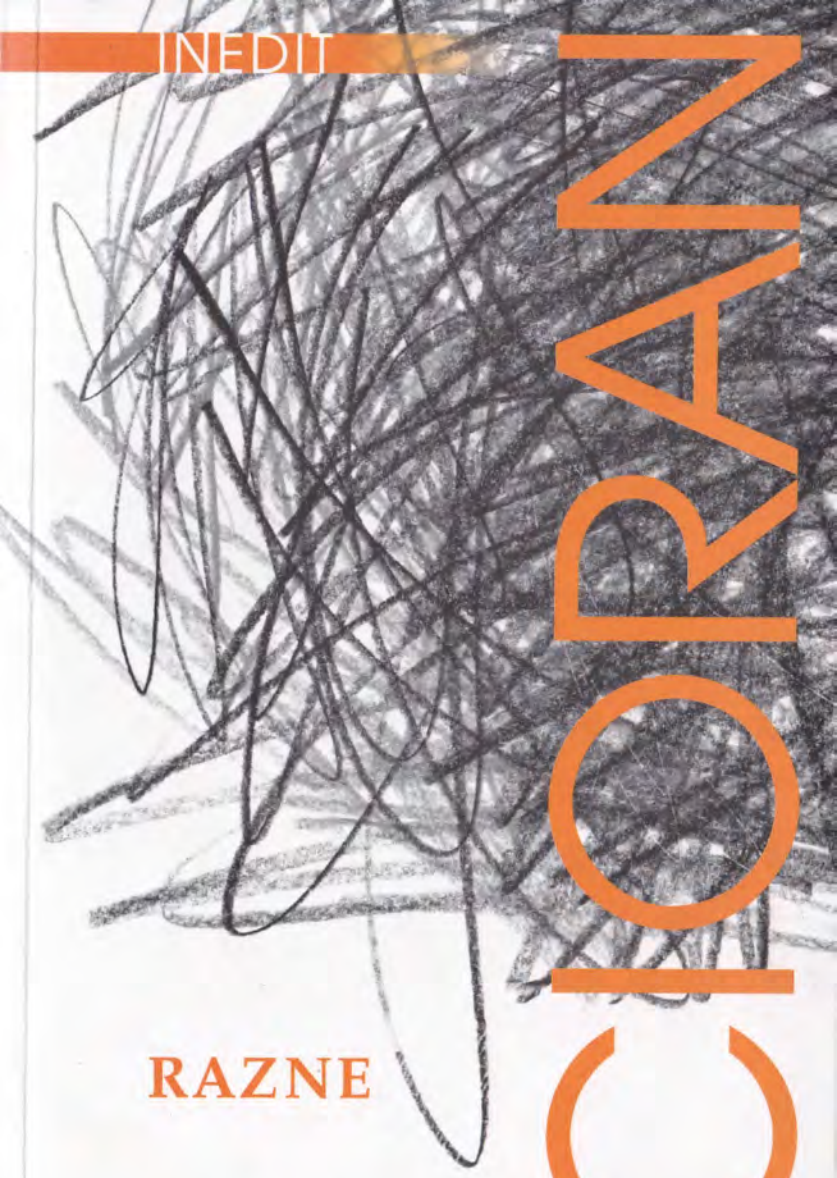

CIORAN

RAZNE

HUMANITAS

RAZNE

OPERA LUI CIORAN

SCRIERI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Pe culmile disperării
ediția întâi – 1934 / prima ediție postbelică, Humanitas – 1990

Cartea amăgirilor
1936 / 1991

Schimbarea la față a României
1936 / ediție revăzută de autor – 1990

Lacrimi și sfinți
1937 / 1991

Amurgul gândurilor
1940 / 1991

Îndreptar pătimaș
Humanitas – 1991

Îndreptar pătimaș 2
Despre Franța
Humanitas – 2011

SCRIERI ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Précis de décomposition – 1949	*Tratat de descompunere* – 1992
Syllogismes de l'amertume – 1952	*Silogismele amărăciunii* – 1992
La Tentation d'exister – 1956	*Ispita de a exista* – 1992
Histoire et utopie – 1960	*Istorie și utopie* – 1992
La Chute dans le temps – 1964	*Căderea în timp* – 1994
Le Mauvais démiurge – 1969	*Demiurgul cel rău* – 1995
De l'inconvénient d'être né – 1973	*Despre neajunsul de a te fi născut* – 1995
Écartèlement –1979	*Sfârtecare* – 1995
Exercices d'admiration – 1986	*Exerciții de admirație* – 1993
Aveux et anathèmes – 1987	*Mărturisiri și anateme* – 1994

Mon Pays / Țara mea
Humanitas – 1996

Cahiers – 1997 *Caiete* (3 vol.) – 1999–2000

PUBLICISTICĂ, CORESPONDENȚĂ, CONVORBIRI

Singurătate și destin
Humanitas – 1992

Convorbiri
Humanitas – 1993

Scrisori către cei de-acasă
Humanitas – 1995

CIORAN

Razne

Stabilirea textului, prefață și note de
CONSTANTIN ZAHARIA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2012, pentru prezenta ediție

ISBN 978-973-50-3845-8
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Prefață

Iată o nouă carte scrisă de Cioran în limba română către sfârșitul ultimului război mondial. Deși nu există nici o precizare care să permită datarea exactă, se poate presupune că manuscrisul a fost redactat între anii 1945 și 1946. Operă imperfectă, am putea spune, dacă luăm în seamă noianul de gânduri – negre, pesimiste, amare – ce se adună într-o devălmășie descurajantă, într-un ansamblu arbitrar, fără linii de forță care să-l structureze, atât în adânc, cât și la suprafață. De unde și titlul volumului, căci ce altceva sunt *Raznele* acestea decât evadări de pe drumuri (stră)bătute, abateri de la normele demersului firesc, rătăciri pe seama formelor literare și căutării filozofice?

Totul susține o asemenea înțelegere a titlului, dicționarul în primul rând. Dacă *a o lua razna* înseamnă „a pleca la întâmplare, fără țintă" ori și mai rău „a o apuca pe o cale greșită" (DEX), ba chiar, în limba contemporană, „a face / a spune lucruri fără noimă", iar *raznă*, termen rar întrebuințat, este sinonim cu „răzlețire" ori „digresiune", nu ne putem interzice a vedea în această culegere un florilegiu de *divagații*, de *rătăciri*, ori chiar de *elucubrații*, în spiritul unei dezordini dominante.

Cioran a căutat pentru această carte un titlu frapant, promovând adverbul la demnitatea de substantiv. Nu a inventat nimic, s-ar spune la prima vedere. A dat însă nume unor încercări incompatibile cu orice idee pozitivă despre literatură și filozofie. Este ca și cum autorul ar fi vrut să semnaleze o dată în plus că s-a despărțit de acestea, deoarece a da formă literară ori filozofică ororii nu are nici un sens: nu se poate face cultură pe seama suferinței trăite zi de zi și noapte de noapte.

„Noi nu dăm glas decât durerilor ce nu au nume" sunt primele cuvinte ale acestei cărți. Ele au valoare de exordiu, deși pot îndeplini foarte bine și rolul de epitaf. Anunță programatic un obiectiv greu de atins și de cuprins într-o formă estetică ori culturală. Legătura dintre cuvânt și suferință revine obsesiv în paginile acestei cărți, dar nu pentru a spune că durerile ce nu au nume vor primi unul, ci, dimpotrivă, pentru a denunța absurditatea unei asemenea încercări: „O să-mi azvârl în spațiu slovele ca-n rătăcirea lor fără de noimă nimeni să ne le mai poată culege într-un înțeles, să se sfârșească astfel sârguirea de-a-nfrânge vasta uimire sau de-a ușura geamătul duhului uluit în întinderile nemângâierii și nici o minte vreodată să nu mai adune vocabularul slobozit în vid pentru a mai găsi vreun nume vreunui lucru din lume și lumii înseși, ca totul să revină la vremea când nici un cuvânt nu limita vreo ființă, ca totul să revină la nespusul general, în care zăceam când nu purcesem încă spre fala zadarnică a graiului" (p. 27). Acesta este răspunsul dat de Cioran unei întregi serii de întrebări care nu-i dau pace și care-i confirmă inutilitatea

gestului cultural. Să fie pură coincidență faptul că în prima carte apărută în limba franceză, *Précis de décomposition*, publicată în 1949, dar scrisă într-o primă versiune (care purta titlul *Exercices négatifs*) încă din 1946, abundă pasajele în care autorul denunță insuficiența limbajului și inutilitatea filozofiei? Nicidecum, din moment ce există cel puțin o recidivă, sub formă de concluzie a unei serii de reglementări ironice în succesiunea lor, la o adică menite să ușureze calvarul existenței: „...a împinge filozofarea până la ultimul cuvânt, la ultimul cuvânt al ineficienței și-al ridicolului" (p. 48). A scrie în acest mod, afirmând inutilitatea limbajului și derizoriul gândirii, a adopta o postură zănatică în planul literelor și al filozofiei nu reprezintă numai o confirmare a titlului ales de Cioran pentru cartea sa, ci și o mărturie că s-a desprins de ele, că trebuie găsite alte căi pentru a formula *altfel* grozăvia existenței.

Prima dintre aceste căi ar fi concizia. Expresia aforistică l-a tentat dintotdeauna pe Cioran, iar scriitura fragmentară, prezentă odată cu prima carte, va ajunge mai târziu unul din câmpurile de reflecție predilecte. „O zi în care n-am formulat câteva definiții s-a evaporat fără leac" (p. 12), spune Cioran. Tot așa, gândurile ar trebui să aibă „conciziunea fatală a trăsnetului" (p. 7). Cu siguranță, filozofia ori exercițiul tihnit al literelor nu le-ar putea exprima. De aici decurge dubla dimensiune a fragmentului, care se situează la limitele tăcerii, adică ale inacțiunii și singularității, după cum el poate deschide calea către extaz, dubletul intensiv al tăcerii care cuprinde cunoașterea în ansamblul ei, revelată prin

exercițiu mistic ori prin accident, dar nicidecum prin discursul cuminte-analitic, articulat după toate regulile gramaticii și ale retoricii.

Cea de-a doua cale este o schimbare de registru lingvistic. *Raznele* reprezintă probabil cartea-șarnieră, o margine de genune pe care Cioran a trecut-o fericit punând piciorul *dincolo*, pe un teren ce se va dovedi fertil pentru condiția lui de scriitor. Trecerea de la română la franceză, căci despre asta e vorba, nu este anunțată în mod răsunător prin acest volum, cu siguranță însă în mod discret. O seamă de construcții și de turnúri poartă în mod vădit influența limbii franceze. La cei aproximativ treizeci și cinci de ani pe care îi avea, Cioran începe să întârzie în a găsi formula cea mai fericită pentru a da viață propriilor gânduri. Se simte că vârful peniței ar vrea să lunece spre altă limbă. Cum s-ar spune, episodul Mallarmé de la Dieppe nu este departe.

Și totuși, această transgresare a barierelor lingvistice care se pregătește acum nu se va produce chiar atât de brusc cum ne putem imagina. Cioran publicase în franceză două articole încă din 1943, *Mihail Eminesco* și *Le „dor" ou la nostalgie*, ambele apărute în revista *Comoedia*. La fel, după acceptarea *Tratatului de descompunere* de către Editura Gallimard, el continuă să publice în română (sub pseudonim) diverse texte sub titlul *Fragmente* și *Razne*, care apar în primele numere ale revistei *Luceafărul*, editată de emigrația română din Paris (în 1948 și 1949). Ruptura despre care Cioran vorbește în interviuri se dovedește a fi mai puțin radicală

decât lasă el să se creadă, iar spectrul limbii române îl va urmări constant, conjugându-se perfect cu spaimele iscate de gramatica și de regulile unei limbi făcute parcă pentru a exprima geometric – de la Descartes citire – nuanțe imponderabile.

Să revenim însă la *Razne*. Ce ne spune Cioran în acest volum? Nimic nou la prima vedere, căci nu există deosebiri majore între ideile din cărțile anterioare și cele de acum. Până și tonul pare să fie același, deși numai până la un punct. Ni se spune, cu alte cuvinte, că în esență lumea este absurdă, iar tumultul care o agită nu poartă semnele vreunui *rost*. Mișcarea nu este evoluție, iar omul, dacă face un efort de luciditate, va descoperi cât de arbitrară este prezența lui în toiul evenimentelor de el declanșate, dar lipsite de orientare și de împlinire. Ceea ce el își închipuie că ar fi creație îl mână de fapt spre distrugere, spre punctul de convergență al spaimelor și al suferințelor care l-au generat și care-l încurajează să coboare pe aceeași pantă. Iar dacă printr-un miracol totul se oprește, urmează plictisul, urâtul, singurătatea și disperarea. El își pleacă urechea la tăcerea absolută care cuprinde universul și descoperă atunci vidul, acel gol enorm în care materia rarefiată nu are nici o justificare, precum nu are nici viața, manifestare improbabilă a aceluiași principiu al neființei. Fiindcă, orice s-ar spune, ființa nu este decât o părere: „Când printr-o sită ideală cernem existența de tot ce este, ultima etapă a regresiunii ne îngăduie să concepem nimicul. Cum se întâmplă că ajunși la acest punct, nedefinibil în cuprinsul rațiunii și imemorial în timp, nu mai suntem în stare

să imaginăm existența? Creația lumii e de neînchipuit; eternitatea ei, tot așa" (p. 20). Obosit de ceea ce vede și simte, spiritul se desolidarizează de lume, renunțând la funcția lui esențială, care constă în a găsi o justificare atât universului, cât și existenței. Nu este nimic de făcut, ne spune Cioran pe un ton care este cel al abdicării definitive, totul e pierdut.

Aici se cuvine să observăm că, spre deosebire de cărțile anterioare, când se lăsa cuprins de un entuziasm solidar cu filozofia, ori ademenit de formula lirică subtil împletită cu expresia aforistică, Cioran pare a alege aici o altă cale, mai puțin spectaculoasă și, din acest punct de vedere, mai puțin excentrică. Frenezia din *Pe culmile disperării* și tonul poetic din *Îndreptarul pătimaș* sunt abandonate acum, locul lor fiind luat de rostirea melancolică, monocordă și demisionară a celui care nu mai întrevede nici o soluție la „inefabilul" existenței. Suntem cu toții sortiți aceluiași deznodământ, spune cel care și-a pierdut orice iluzie despre sine și despre... tot restul, înțelegând prin acesta din urmă Dumnezeu, universul, societatea, cultura, națiunea etc. Doar eul mai viază prin aceste rămășițe inutile a ceea ce odată putea aduce o vagă speranță, iar Cioran găsește încă resurse pentru a rămâne uimit în fața încăpățânării acestuia de a dăinui: „...ce ne face să ne învârtim în preajma noastră și din stările fluctuante ale așa-zisului suflet să facem materia însăși a tot ce este? Taina eului e mai zdrobitoare decât toate obscuritățile și mai insondabilă decât tot ce-a născocit teologia în planul insolubilului. Mintea ne spune că eul e nimic – iar acest eu ne

răspunde – cum? nu știm – că el e totul" (p. 20). Altminteri, există soluția radicală a sinuciderii, evocată în mai multe rânduri în paginile acestei cărți. Să nu uităm că melancolicul este tentat de sinucidere, chiar dacă nu recurge la ea. Pentru Cioran, ea este alternativa, ultimă, firește, a libertății: „Întreg amarul ființării se evaporă la *ideea* că oricând e în putința noastră să-l curmăm, că ascundem în noi înșine imensa libertate a absenței noastre și că ne putem răscumpăra căderea în dureri sterpe sau în banalitate prin genialitatea negativă a sinuciderii" (p. 49). Aceasta este însă o soluție extremă, pe care proaspătul evadat din câmpul literelor și al filozofiei nu o va pune în aplicare, chiar dacă este bântuit de gândul că ar putea să-și pună capăt zilelor. Oricum, ea rămâne „fântâna fericată pe care geme setea noastră" (p. 52).

Nu este așadar de mirare că universul tematic al *Raznelor* cuprinde seria de trăiri specifice melancoliei: tristețea în primul rând, dar și sentimentul apăsător al morții, nostalgia, timpul și corolarul său negativ, plictisul, sunt axe care structurează același tip de discurs descris mai sus. Ca întotdeauna, Cioran găsește și în acest registru ocazia de a propune formule memorabile, surprinzătoare prin scurtcircuitele retorice ale expresiei aforistice: „Moartea este o taină exactă; numai spaimele ce le inspiră sunt vagi" (p. 50). Ori această distanțare ironică față de idealuri împărtășite nu cu mult timp în urmă: „Națiunea este forma pe care a luat-o păcatul originar, sprijinit de poliție" (p. 41).

Este limpede că întâlnim aici cea mai mare parte a luărilor de poziție pe care i le cunoaștem lui Cioran începând cu prima lui carte. Există însă ceva în plus în acest volum, iar acest adaos prefigurează un răspuns la întrebările pe care și le pune oricare dintre cititorii lui: ce se află la originea suferințelor pe care Cioran le-a transformat într-o magistrală nefilozofie și într-o uimitoare neliteratură? De unde provine melancolia lui, uneori virulentă, alteori mai adâncă și mai tulbure decât apele moarte din poveste? Cum poate fi explicată ambivalența lui față de credință și Dumnezeu, rând pe rând, la nesfârșit, și una, și celălalt recuzați și recunoscuți? Tot ce este paradoxal în Cioran se adună în acest punct central, greu de definit și de raționalizat.

Pentru a putea schița un răspuns fără a părăsi orizontul afectiv al melancoliei, să examinăm următorul fragment: „Tristețea este răsunetul dulce-amar și infinit prelung al unei foste răzvrătiri, ecoul de vis dureros al neizbutirii oricărui protest" (p. 6). Stranie este această punere în relație a tristeții cu „răzvrătirea". Cioran o explică prin eșecul „protestului". Dar despre ce fel de protest e vorba? Din fericire, mai multe pasaje din *Razne* trimit către acest motiv. Iată unul care ni se pare a fi exemplar: „A avea un suflet pornit spre răzvrătiri; a urî convulsiv injustițiile de sub soare; a te cutremura sub suflarea bestială a semenilor; a fi înjunghiat de rânjetul ucigaș al creaturii și a afurisi Creația, solidificare prea vizibilă a ideii de nedreptate; // ...și, dintr-un rest de filozofie și din învățămintele experienței, a nu

putea face nimic, a renunța la actul de revoltă, a capitula în nemângâiere și-n consolările deșertăciunii" (p. 37). Este vorba aici despre o nedreptate fundamentală, legată de actul primordial al Creației: de la bun început, lumea a fost prost alcătuită. Iar la această facere de mântuială, omul nu are nimic de spus, nici de adăugat. Revolta este inutilă, căci el nu mai poate fi repus în ordinea ce dintru început i-a fost menită. El trebuia să nu știe ce este moartea, să nu fie niciodată urmărit de aceasta, să nu fie atins de suferința propriei pieiri. Cele câteva comentarii pe care Cioran le face pe marginea *Genezei* (mai ales în interviurile pe care le-a acordat) conțin adesea o precizare: e vorba despre episodul biblic care explică cel mai bine condiția umană, păcatul originar fiind pentru el imagine mitologică fără *act de credință*. Poziția ambiguă, de negare și de acceptare a creștinismului, poate fi explicată prin această oscilare perpetuă între un mit al originilor și o neparticipare la orizontul religios pe care acesta n-o poate tolera.

Prin urmare, nu mai e nimic de făcut. Totul e pierdut. În aceste condiții, nu se mai poate face filozofie, și nici literatură. Punct final.

Punct final pentru cariera de scriitor român. Căci se întâmplă ceva la răscrucea anilor 1945-1946: Cioran se află la Dieppe, încearcă să traducă în română câteva poeme de Mallarmé și își dă seama de inutilitatea acestei întreprinderi. Concluzia se impune de la sine: de acum înainte nu va mai scrie decât în franceză. Restul – îl cunoaștem. Începe pentru el o nouă carieră, și odată

cu ea va dispărea și sentimentul de zădărnicie predominant în *Razne*, pentru a face loc altor concepte care stârnesc în el nebănuite energii: *descompunere, amărăciuni, sfâșieri, anateme* și o puzderie de alte *neajunsuri*.

CONSTANTIN ZAHARIA

Notă asupra ediției

Aceasta este prima apariție a *Raznelor*, una din ultimele cărți scrise de Cioran în limba română. Până la ora actuală, această carte nu a mai fost editată în traducere nici în franceză, nici în vreo altă limbă. Textele publicate de autor în revista *Luceafărul* din Paris (nr. 2 / mai 1949) sub acest titlu, semnate Z.P., nu se regăsesc aici. Acestea, împreună cu alte *Fragmente* apărute în aceeași revistă (nr. 1 / noiembrie 1948, sub același pseudonim), au fost reeditate de Nicolae Florescu într-un supliment al revistei *Jurnalul Literar* din anul 1995. Este posibil ca *Raznele* din 1949 să fie ultimele texte ale lui Cioran în limba română.

Manuscrisul *Raznelor* se află depus la Biblioteca Literară Jacques Doucet din Paris, sub cota CRN Ms 9. Este vorba de 120 de pagini numerotate de autor de la 1 la 117 (unele dintre ele poartă același număr), scrise cu cerneală în general neagră, toc sau stilou, rar albastră (doar două din ele se prezintă astfel, pp. 65 și 66). Prima pagină conține doar titlul, nefiind numerotată de autor. Hârtia este de forme și de calități diferite, apropiată de formatul A4 (în general, 267x212 mm). Manuscrisul nu cuprinde nici o notație care să permită

datarea lui, se poate presupune însă că el a fost redactat între a doua jumătate a anului 1945 și primele luni ale anului 1946, desigur cu o marjă de imprecizie.

Pentru stabilirea textului, am recurs la normele ortografice actuale. Punctuația a fost restituită conform regulilor în vigoare. Având în vedere numărul important de corecturi și ezitări din manuscris, am ales, ca și în cazul editărilor anterioare (*Despre Franța* și *Îndreptar pătimaș II*), să transcriu în note acele variante (introduse prin prescurtarea „Var.:") care pot trezi interesul cititorului asiduu, lăsând deoparte cuvintele incomplete și elementele de relație. Dezvoltările care precedă ori urmează un item, dar la care autorul a renunțat, au fost marcate ca atare în notele respective.

În foarte puține cazuri, acolo unde sensul frazei o cere, am recurs la modificări minime, marcate în general prin paranteze drepte: [ ]. Itemurile nepotrivite contextului, dar pe care nu mi-am putut permite să le suprim ori să le înlocuiesc, au fost puse în evidență prin notația [*sic!*]. Am întâlnit o singură lacună, semnalată în notă, dar care nu afectează sensul general al frazei.

Preocuparea generală a fost aceea de a respecta caracteristicile manuscrisului și ale conținutului său, oferind în același timp, cititorului precum și cercetătorului, accesul la o carte ce poate fi în aceeași măsură document de lucru sau sursa unei lecturi pasionante.

CONSTANTIN ZAHARIA

Razne

— Noi nu dăm glas decât durerilor ce nu au nume; pe celelalte, care alcătuiesc țesătura și înșiruirea clipelor, le aruncăm la coșul evidenței.

Când privesc liniștea de dincolo de lume[1] a peisajelor, nepăsarea sublimă a arborilor, împrăștierea[2] soarelui peste înmărmuriri verzi ce smintesc duhul de uimire, când din zăcămintele[3] simțirii se prelinge la suprafața inimii o nostalgie[4] fără conținut ce-mbrățișează spațiul într-o faimă gingașă și funebră, atunci frumusețea îmi pare cea mai mare otravă din care a gustat vreodată sufletul.

În noi nu există instinctul de a muri. Numai așa se explică de ce viața și cu moartea, în fond egal de insuportabile, întâia e privilegiată, pe când a doua e dezmoștenită. Viața este un insuportabil în care avem tradiție; pe care-*o știm* prin sânge – pe când moartea o învățăm, fără s-o știm vreodată – și ce-i mai mult: fără interesul ca s-o știm.

Nu mi-am acceptat sfârșitul decât *surprins* eu însumi de această acceptare, venită parcă dintr-o voce străină și sângelui și veghii[5].

În orașe am întâlnit moartea în ochii oamenilor; în natură în freamătul[6] frunzelor[7]. Și-am întâlnit-o și mai des în tăcerile inimii.

A avea senzația absolută a propriei tale sterilități în mijlocul unei livezi...

Sterilitatea este o isterie a esențialului. Orice pare lipsit de valoare; totul e echivalent; ceea ce[8] e mai important, imposibil de găsit. Subiectele lumii zac șterse și stătute la poalele duhului[9].

Ultima nostalgie: a te duce la fund cu soarele.

Ultima oboseală: a crede c-ai visat toate lumile posibile.

A fi *străin* în orice țară, în orice lume: a-ți ridica starea juridică la calitate metafizică.

Năvala nenorocului întărește rezistența duhului; oțelește mândria și ațâță instinctele. În mrejele ei nu ne concepem în a nu fi, căci primejdia e prea apropiată ca să ne-ngăduim luxul de-a o măguli. Nefericirea e luptă. – Dimpotrivă, există adieri de extaz ce ne dezarmează parcă pe vecie; puterile noastre devin oloage sub fiorul și ispita unui cântec îmbătător și mut. Nimic ca fericirea nu ne inspiră dorul de a ne face seama, ca și cum a fi e-un dar prea mare pentru forțele noastre, iar revelația supremă a inimii cufundată dulce în sânul ființei[10] ar fi inseparabilă de neființă. Să nu fie sinuciderea decât urmarea inevitabilă a surghiunului nostru în extaz[11]? Ceea ce pare neîndoielnic e că fericirea nu e o stare *pozitivă.*

Fiecare generație tinde să găsească *altceva.* Și fiecare ins. Făcând, însă, socoteala tuturor aspirațiilor ce s-au perindat în istorie, e[12] cu neputință să manifestăm o preferință sau un refuz. Nici un ideal nu cântărește mai mult decât altul. Naivitatea, prostia sau generozitatea le-au făcut să trăiască pe toate pe rând. Nimeni n-a fost în eroare, precum nimeni n-a fost în adevăr[13].

Fiecare epocă își trăiește forma ei de viață ca un absolut[14]. Și fiecare epocă e iremediabil fragmentară. În cele liniștite[15], mori de urât; în cele turburi, de groază. Oamenii se definesc față de contemporanii lor, nu față de veșnicie. Și tot ceea ce fac ei nu poate fi făcut altcum. Existența fiecăruia este *în sine*, este coincidența

totală cu actul și cu gândul său. Ce a fost, ce va să vie sunt ficțiuni. – Astfel, toți au dreptate: și Napoleon, și Vlad Înecatul.

Dar toți, deși viețuind într-un prezent absolut, se mistuiesc de un dor absurd. Ceea ce-i face să conceapă nesfârșit altceva, ce nu-i în fond decât realitatea ultimă a clipei de față și iluzia celei care vine.

Cel ce a pierdut bucuria naivă a banalității nu mai are nimic de gustat în viață.

Plictiseala adâncă, rece și lipsită de lirism reduce[16] lumea la modalitatea inițială, o despoaie de toate împestrițările timpului, o simplifică până la absența pură. Ea retrage creditul pe care sufletul l-a acordat aparențelor; o esență fără înțeles se întinde ochiului izbăvit din vrăjile firii; universul e sărăcit de toate cuprinsurile care nu intrau într-o formulă vidă. Plictiseala este o abstracțiune asasină, elaborată de năpăstuirile[17] lăuntrice și de înveninarea filozofică a categoriilor, e ultimul cuvânt al rațiunii amestecată în treburile afectivității.

Am citit toate cărțile tristeții omenești. Și nu m-au convins. Dar m-a convins sângele șoptind ideilor oboseala de propria lui culoare...

Singura speranță a omului e că va găsi speranța.

Somnul ne redă materiei. Acesta-i sensul general al odihnei. – Viața este vijelia și nebunia materiei. Moartea zilnică a nopților e singurul leac prin care natura se vindecă de viață.

Când petreci zile întregi[18] fără să schimbi vreo vorbă cu vreo făptură, când ai uitat semenii și până și condiția de om, eul se dezvăluie o forță tot așa de mare ca și lumea. Conversația ne dă măsura micimii noastre; singurătatea ne-o intensifică, dar în așa fel încât micimea noastră nu e mai mică decât a lumii[19].

Acele dimineți în care sufletul, îngreuiat de gemetele nopților, se cutremură ca un vulcan, gata să-și verse peste univers lava demenței și a nefericirii[20]...

În cele din urmă Diavolul va scuipa totuși peste cenușa noastră, cu toate că-n lume există atâtea flori și dincolo de ea atâți Dumnezei.

Ceea ce e sigur e că viaţa n-are nici un rost; dar şi mai sigur e că noi trăim ca şi cum ar avea unul.

*

Nostalgia e forma cea mai dulce a alienaţiei mintale, a aplecării noastre de a concepe o altă lume.

A sta în timp, cu mai puţin folos decât Dumnezeu înainte de Creaţie – a închipui şi a atinge limita absolută a inutilităţii.

Înainte de a înţelege prin evenimente absurditatea vieţii, simţirea noastră o cunoştea, fără curajul de-a o mărturisi.

Acea senzaţie de singurătate, a cărei sfredelire merge mai adânc şi mai departe decât rădăcinile Divinităţii.

Fiecare punct în spaţiu e o întretăiere[21] de drumuri[22] care toate duc spre moarte, precum fieçare punct în timp este măsura distanţei noastre în ea. Pe unde o vei lua, totuna e. Paşii, în orice fel i-ai îndrepta, nu pot avea decât aceeaşi direcţie. Oare cum oasele morţilor n-au luat foc într-ăst univers pe dric?

În a roade măduva vieții, există un vierme mai necruțător decât toți viermii, mai insinuant decât târâtoarele, mai harnic decât moliile și mai crud ca râmele văzute și nevăzute, este Iadul vârât în tine, este Tristețea.

Viața nu e suportabilă decât prin faptul că nimeni nu coincide cu durerea nimănui.

Sentimentul vremelniciei îngână, neîncetat: totul trece – înțelegând însă: totul a trecut.

Pentru cel atins de răul vieţuirii, leacurile nu sunt mai puțin vătămătoare ca otrăvurile, ele fiind în egală măsură expresii și unelte ale acestei lumi. Și chiar de-ar fi ale alteia, conștiința lui nu poate fi îndulcită de nici un fel de tămăduire. Acel rău coexistă ființării – și nu poate înceta decât deodată cu ea. Doar odihnindu-ne în propriul scrum[23] suntem în stare a-l uita. Mormântul e singura farmacie a melancoliei.

Toate lucrurile le înregistrăm prin neajunsurile noastre. Am ști ce e un trup fără pauzele sănătății; ce

e noaptea fără golurile-n somn; ce e timpul fără lungimile lâncezitoare ale urâtului; ce e dragostea fără clipele de scârbă? – Sau cum am avea revelația faptului cutremurător[24] de a trăi fără ispita sinuciderii? Conștiința[25] existenței derivă din oboseala de ea; nu *suntem* decât prin dificultățile de-a fi. Ceasul în care n-am suferit s-a evaporat în atmosfera anonimă a inexistenței, a inconștienței. Clipele de prielnicie sunt tot atâtea palme adresate duhului. *Existăm* prin ceea ce e putred în noi, prin ceea ce suntem primejduiți, prin virtualitățile de hoit ale trupului și adierile de descompunere ce primenesc vitalitatea spiritului. „Adâncimea" noastră e suma tentațiilor de neființă ce ne pândesc, iar conștiința ce-i dacă nu rezultatul grădăririi[26] posibilităților noastre de a nu fi ce suntem? Când în fiece clipă suntem în afară de ceea ce părem a fi, ne învârtim în taine *știute*, deși inexplicabile; – e *transparența absurdă* spre care stăruința crudă a conștiinței ne mână; – quintesența de ultimă luciditate la care ajung neajunsurile noastre. Toate lucrurile ne sunt atunci *prezente*, fiindcă toate-au fost[27] măcinate de moara abstractă a spiritului, al cărui orgoliu este pulverizarea materiei. Și această pulverizare este spectacolul însuși al cunoașterii.

Cel ce a imaginat tot răul ce poate să existe în lume nu mai are nevoie de imaginea diavolului, precum cel ce a trecut prin gând formele[28] de suferință nu mai găsește gust în mitul iadului. Și tot așa, acel ce a epuizat desfă-

tările pământului continuă a vieţui fără aşteptarea suplimentului de mângâiere a legendei raiului. Totul trebuie sfârşit *aici*, odată şi pentru totdeauna. Existenţa *în sine* e[29] o metafizică a fiziologiei, e povestea celui din urmă ecou al organelor.

Ceea ce e dezgustător în religii e străduinţa lor de a legaliza cu orice preţ năzuinţa ilegitimă de a trăi.

*

Prostia punând în mişcare instinctele e definiţia istoriei în genere şi a fiecărui eveniment în parte.

Ceea ce constituie substanţa vieţii de toate zilele, ceea ce face pe oameni să se înţeleagă şi să se urască, să persiste în fiinţă şi să găsească gust aparenţelor, să facă în fine figură în lume este meschinăria – fond etern al respiraţiei lor[30]. „Virtutea" este searbădă şi neverosimilă; e fără istorie şi fără realitate. Fiinţele se târâie în micimi; cu acestea compun ele drama. Suprimate, nu mai rămâne nimic pasionant în viermele uman. Pizma, zgârcenia, hărnicia, mândria – aspecte ale aceleiaşi căderi esenţiale ! Meschinăria e sarea vieţii. Înşişi virtuoşii nu interesează decât prin înăbuşirea ei, prin suferinţa ce-o încearcă din refuzul ei. Cine ar avea încumetarea, cunoscându-şi semenii, să vorbească de un *suflet mare*? Aşa ceva nu poate să existe. În operele

de ficțiune, în roman și în dramă, tot ce nu e mlaștină morală emană o atmosferă de căscat. Irealitatea binelui și-a bunătății nu produce nici o fascinație. Elementele care alcătuiesc răul sunt identice cu cele care definesc ceea ce-i real și veridic în actele omului. Tot ce se leagă de instinctul de conservare face din om ceva esențial diferit de o posibilă asemănare cu chipul și icoana lui Dumnezeu. Viața nu poate avea loc decât prin micimile sufletului.

Dacă în vreun colț al inimii nu s-ar pitula luciditățile Casandrei, tendința noastră de-a da drum slobod[31] iluziilor și de-a ne întraripa stupiditatea ne-ar face să credem că vom supraviețui soarelui. Patima veșniciei aseamănă pe om unei cârtițe ce și-ar săpa groapa în cer.

Toate metehnele în lume nu vin din lenevie și din nepăsare, ci din excesul de hărnicie. Condiția normală a vieții implică un ritm lent, o cadență molcomă. Dar omul și-a accelerat timpul, a creat din succesiunea clipelor un spațiu de gâfâială și de sudoare. În fuga lui, ahtiat după nu se știe ce, n-are cum să se oprească, animal sprinten și dornic de fatal și beat-mort de sârguință[32]. Munca imensă de care e în stare nu e posibilă decât prin faptul că nimeni nu-și dă seama de ce muncește. Judecată după rezultate, există un singur argument în favoarea ei? Distrugerea e cel puțin echivalentă creației.

Efortul este o rămânere pe loc *în tensiune*; este identitatea vârtejului. Neamurile[33] atinse de pacostea hărniciei s-au istovit și stins mai repede decât cele domoale și cuminți. La ce bun munca decât la a uita aceeași întrebare: la ce bun? S-ar putea ca hărnicia să nu fie decât prăvălirea națiilor și-a indivizilor în acțiune pentru a evita acel răspuns; setea de a acumula rău peste rău pentru a nu privi Răul în față. E destinul oricărui mușuroi. Societatea e totuși ceva mai mult: e un mușuroi ce se prăbușește din exces de zel. Furnici înnebunite de povara propriilor lor virtuți...

Tristețea este răsunetul dulce-amar și infinit prelung al unei foste răzvrătiri, ecoul de vis dureros al neizbutirii oricărui protest[34]. E sugestia de cânt ce-ngână: tot ce este pentru ultima dată[35] – motiv reversibil prin care sufletul depune armele și se mângâie cu refrenul pieirii.

Ce e sufletul? Tot ce în noi refuză a face parte din lume. O împărtășire nelimitată din sine[36]. Rostul lui e să se devore pe sine însuși[37], neputând fi altceva decât propriul său canibal.

Prin imaginația funebră, în exercițiul ei de a mă transpune în formele negative a ceea ce sunt, am ajuns a epuiza toate posibilitățile de a fi cadavru, a nu-mi mai

putea închipui descompunerea în nici un fel și-a nu mai avea loc în nici un sicriu.

Acțiunile, gesturile, inspirațiile oamenilor, judecate în parte, nu dezvăluie nici un înțeles și nici un rost; – laolaltă însă, constituie „progresul". Tot așa: fiece clipă a vieții pare de nesuportat; privirea retrospectivă ne face însă să ne acceptăm trecutul. În fond suntem mulțumiți cu propria noastră existență, deși de fiecare dată n-o admitem. „Idealurile" nu sunt posibile decât prin limita pe care nu știm ce năzuință obscură o pune generalizării. Dacă am trage ultimele consecințe ale oricărui gest[38], acel gest ar fi ultimul.

S-ar putea ca dorința tainică a fiecărui om e să nu mai fie nici un om [*sic!*]. Destinul ascuns al semenului este să-și urască toți semenii[39]. Să fie cumva[40] cea din urmă taină a fiecăruia o virtualitate de omor?

Cine a priceput realitatea ireală a timpului – și continuă a judeca lucrurile sub unghiul utilității lor – e condamnat să rămână în afară de actul filozofic cel mai elementar, care e percepția zădărniciei. Lucrurile toate par folositoare și la locul lor, dar cadrul în care ele se petrec[41], timpul, le demască nefolosul și nelalocul

lor. – Cineva care s-ar gândi un ceas măcar – fără pauza unei singure secunde – la ce duce și la ce-nseamnă crunta succesiune a clipelor ar deveni pentru tot restul vieții incapabil de viață. Căci conștiința timpului e ruina a tot ce e în timp.

Gândurile ar trebui să aibă perfecțiunea impasibilă a apelor moarte[42] sau conciziunea fatală[43] a trăsnetului.

Urâtul ce se-ntinde-n suflet întrece lumina pe care soarele o răspândește-n spațiu, precum durerea cheltuită-n timp atârnă-n cumpănă mai greu decât căldura pierdută de astrul imemorial[44].

După ce-am căutat zadarnic în cărți și-n oameni dezlegări de întrebări, ne-ntoarcem spre obiecte. Ele ne dau un răspuns limpede[45] și adânc: al tăcerii. Priviți un arbore, fascinați de nepăsarea lui, de-nvățătura acestei nepăsări: e demonstrația verticală a lipsei de dorință. El nu vrea să fie altceva – pe când omul nu țintește decât la aceasta. Și mai repede aerul îl ocupă, decât ocupă el aerul. „Ființa" lui pare conștientă că el nu-i mai mult decât o distracție pe care pământul și-o oferă lui însuși. Anotimpurile sunt istoria lui; iar rădăcinile[46] nu-i vără în sevă veninul răzvrătirii. El este veșnicia acceptării – neutru înfrunzirii și pieirii.

Toate problemele pe care ni le punem sunt fără ieșire atâta vreme cât nu acceptăm moartea.

Ideea de civilizație, de progres, cultul umanității și al viitorului sunt mituri prin care omul se măgulește pe sine însuși, este fuga de propria lui inutilitate. E îndestul[47] să ne aruncăm fiecare o privire nemiloasă în „adâncul" nostru, ca să ne pierdem încrederea în aceste născociri. *Omul nu poate nimic* – decât doar să se ridice la contemplația propriului său nimic. Dar întreaga istorie, întreaga succesiune a strădaniilor lui nu e decât abaterea de la această contemplație. Prin orgoliu, el a vrut să scoată universul din țâțâni – dar n-a reușit decât să-și piardă el însuși cumpătul, ucigând – sub vraja eului – cunoașterea de sine[48].

Orice credință este fructul unei tulburări a duhului, o mască sub care se desfășoară o boală, un rău ce se înșală pe el însuși fiindcă nu se cunoaște. – Sănătatea este absența de orice credință fără conștiința ireparabilului. –

Extremitatea spiritului este această absență cu această conștiință.

Gradul de neprielnicie în care trăim[49] poate fi judecat după rolul pe care-l joacă soarele în preocupările

noastre[50], după *nerecunoștințele* noastre[51]. Căci începem să gândim cam din clipa în care nu-i mai suntem recunoscători.

Inima noastră e propria noastră pedeapsă[52]; e vulturul lui Prometeu. Prin ea ne ispășim ființa înlănțuită-n vreme și-n împietrirea nefericirii, care este stânca noastră. Fulgerele lui Jupiter zac în noi, mânuite de mânia noastră. Căci prin doruri nesățioase au aprins în noi înșine un foc ce ne mistuie măruntaiele și sângele și cugetul, și duhul însuși își făurește cenușa[53], neavând alt zeu decât pe sine.

...E stadiul subiectiv, și deci cel din urmă, al mitologiei.

Ceea ce e josnic e ceea ce e mai adânc și mai sincer în noi. Noblețea pură e artificială, neverosimilă; în literatură, sufletele sunt creații de umplutură. Mărturisirile „înalte" ne inspiră o plictiseală de moarte; pe dată ce se strecoară, însă, în ele ceva din autenticitatea josniciei, interesul nostru se însuflețește și le dăm crezare. Tot ce emană dintr-un eu trebuie să aibă ceva *de jos*. Singura scuză a sublimului este că el nu-i adevărat. De aici derivă vecinătatea lui cu ridicolul.

Când tristețea s-a înstăpânit în clipe[54] și te-nsoțește nu numai în cuprinsurile timpului, ci și în presimțirile

de veșnicie, alcătuind materia[55] senzațiilor tari sau fluturânde – e[56] ca și cum, din începuturi și până azi, numai tu ai fi încercat-o, că ea te-a așteptat, grea de veacurile ce n-au trăit-o, ca prin tine să umple universul și să-l îndolieze. Și oricât ai ști că ea a fost otrava și podoaba atâtor minți și duhuri, vreo alinare nu poți afla. Căci descoperind lumea prin ea[57], îi dai, fără să vrei, întinderea și prețul lumii. Și apoi nu alții ți-au dezvăluit-o – ucenicie în tristețe nefiind și nici dascăli care să ne-o învețe –, ci firea[58] ta a înfiripat-o din nespusul propriilor tale neîmpărtășiri, din hărăzirea în a nu avea vreo parte în tot ce pare a fi.

Spiritul[59] atinge climatul libertății când se mișcă într-un univers în care orice sistem de referință este suprimat. El seamănă atunci unei alcătuiri aeriene al cărei unic sprijin este ubicua ei inanitate. Fără legături, fără rădăcini, și fără superstiția vreunei valori. O transparență mai pură și mai liniștită decât inexistența; o desfătare în ultima subtilitate a lipsei de dorință, în cea din urmă palpitație a instinctului stins. Este o sete de extremitate ce înfrânge orice sete, un cer fără nouri deasupra unui pământ ce nu mai cere apă și într-un timp vindecat de delirul succesiunii. Este un univers care conservă totuși un sistem de referință: deșertul – și-n care duhul, liber până și de sine, coincide cu funcția unui miraj.

Exercițiul minții nu poate avea decât o singură direcție: de a stăvili inima în pornirea ei de a se împărtăși din toate aparențele firii, de a refuza lumea pe care o cere nesăbuirea sângelui. Furia acestuia însuflețește vinele universului-stârv. Domoli-va-o mintea – a cărei singură nostalgie e pacea sângelui[60].

Din fiece dorință naște o aparență[61]; și fiecare gând este o aparență mai puțin. Golul imens pe care-l desfășoară în jurul nostru înaintarea cugetului răpește lumii spoiala ei de necesitate. Astfel ajungem, suprimând treptat obiecte, forme și evidențe, la o limită în care, perfect stăpân pe puterea lui de anulare, duhul întrezărește că lumea ar fi putut să nu fie, fără ca el să lunece[62] pe panta distrugerii pe care lunecă totul. Desăvârșirea aceasta fatală în care toate s-au *săvârșit* – și-n care sufletul n-are cu ce participa, culorile tristeții sau ale bucuriei fiind lăsate-n urmă, ca stadii elementare și impure – această desăvârșire e *singurătatea teoretică*, ultima putere la care se poate înălța spiritul.

Credințele făurite de oameni în voința lor inconștientă de iluzie nu tind decât spre a ocoli[63] rigorile și consecințele cunoașterii de sine. Cel ce se dăruie unui „ideal" o face pentru a nu rămâne față în față cu sine. Privirea ațintită spre abisurile intimității paralizează avântul[64] creaturii. Astfel apare nevoia de a crede, adică

de a fi ce nu suntem. E spaima de a rămâne cu sine și de a nu ști ce să faci[65]. Egoismul e cel mai mare dușman al eului; e salvarea acestuia prin ceea ce nu e el, e născocirea de interese și crezuri pentru a-l conserva, e degradarea lui [până] la obiect. Eul e o prăpastie din care ne scoate egoismul, adevărat instrument al necunoașterii de sine și unealtă anti-filozofică a vitalității. Eul este posibilitatea inconceptibilă a ceva ce nu e tot de a fi acest tot. Un univers lăuntric ce nu acceptă din cel de din afară decât *ideea* acestuia. Ca atare, orice este întru atât cât este, nu-l interesează în nici un fel. Când el ajunge să ia conștiință de sine, el nu se vede decât pe el însuși și – absența generală. Și atunci cum nu s-ar speria de această extremitate în care l-a așezat propria lui natură și propria lui funcție? Cum n-ar fugi cunoașterea pe care ar avea-o de propria lui imposibilitate? Nimic mai puțin natural decât această cunoaștere, nimic mai potrivnic direcției firești a „vieții". Că nimeni nu merge până la ultima lui margine fără să se primejduiască ține de șiretlicul naturii care ne-a sugerat și impus voluptatea mrejelor ce ne depășesc. Orice atenție la ce nu suntem este deficiență a duhului și izbândă a veșnicei banalități a ființării. Cunoașterea de sine creează un interval între eu și lume pe care nimic nu-l mai poate umple și care sfârșește prin a evacua această lume însăși. Cine are încumetarea să facă abstracție de teroarea dulce a obiectivității, pentru a-și gusta refuzul și a se desfăta în amețeala de a-și fi sieși divinitatea sa periclitată? La această extremitate apare o nouă primejdie: eul riscă să devină crez – și să adopte –

în mare – eroarea pe care-a vrut s-o evite în mic. Căci până și-n regiunea în care puritatea noastră se îngeamănă cu neantul ne pândește ispita mitologiei. Și ce e mitul în zona aceasta în care credințele nu mai sunt valabile? E răbufnirea sufletului, ce nu acceptă periferia ce i-a impus-o duhul. Sufletul vrea să creadă – e legea lui; duhul e precipitatul absențelor de credință. Sufletul e agentul impurității, e factorul ce pătează[66] extazul intelectual cu urme vagi de simțire și de lume. Înmărmurirea noastră într-o nefirească lumină e tulburată de un țipăt îndepărtat al sângelui, protest material al sufletului, prin care acesta ne oprește de la pierzania finală în indistincția extatică și de la absorbția categoriilor într-o claritate, superioară transparenței lor.

Dacă tot urâtul pe care l-am adunat în ani s-ar converti în energie, universul de-ar fi împietrit, l-aș pune în mișcare.

Cultivând prea mult dorințe stoarse de miez, dorințe obiective și neutre, voi ajunge, în cele din urmă, să-mi suprim sufletul. Căci cum ar mai fi el într-o ființă distinctă de seducția pantelor și-a preferințelor, ce nu se mai scoboară să *aleagă*, ci continuă a suferi într-un spațiu fără culori, fără relief, infinit nul și identic? Sunt un *orice* trist[67]; ultimul răsuflet[68] al tuturor pronumelor[69]; expirare în obiectivitate; menit unui destin intranzitiv, fără predicate și fără ideal, și-ntocmai ca un zero veșnic

în care numerele gem neîndrituite în speranța de-a se ivi vreodată[70].

Trebuie să aderăm la pământ, precum norii la cer: fără rădăcini – și printr-o iluzie de jos.

Viața este un accident... permanent – și care pare realitate doar prin alternanța continuă a monotoniei și ororii.

Durerile sunt incompatibile cu soarele – și soarele le scoate pe toate la lumină. Tot ce am ascuns în nopți, posibilitățile de suspin și toate suspinele se întind deodată în văzul lui[71], razele i se frâng și el zace, orbit de durerea noastră[72], în mormântul propriei sale lumini.

Cei ce nu împrăștie în jurul lor o mireasmă de ratare[73], cu greu se poate spune c-au trăit. Descompunerea e singura urmă pe care o lasă pașii vieții[74], acest putregai ciudat al materiei. Creația și distrugerea sunt direcții diferite ale aceleiași substanțe ce se afirmă destrămându-se.

O zi în care n-am formulat câteva definiții s-a evaporat fără leac. În afară de ele, n-avem nici un mijloc

prin care să ne infirmăm neantul. Când mii din ele voi fi găsit morții[75], îmi va părea că nu mai este important să mor.

Înțelepciunea este ultima oboseală la care ne duce exercițiul în definiții.

Plictiseala se furișează criminal în țesuturile noastre și ni le roade până la ultima fibră. Este o luptă secretă[76] în care trebuie să ținem până la capăt și-n care trupul plătește extravaganța orgoliului nostru. Senzație de înot în puroi cosmic, atâta-i eroismul absurd al plictisirii. E drept că mai mult decât atât *ce* ar putea fi Urâtul? Un iad ce nu stă în putința Diavolului să-l imagineze[77] – dar pe care-l elaborează cu grijă ucigașă demența lucidă a cărnii.

În fiecare din noi zace un profet. Obsesia viitorului care ne face să intervenim în real pentru a-l schimba toarnă un conținut fals în senzațiile prezentului. Cum toți oamenii cred că au o misiune, toți vor să îndrepte ceva dacă nu chiar totul. Nevoia de-a *propune* cu orice preț otrăvește ritmul vieții. Când ar trebui să trăim normal și obiectiv și în afară de timp ca plantele, noi înlocuim văzul prin viziune și clipa prin clipele[78] ce o urmează. Orgoliul ce se alimentează din iluzia unui veșnic altceva, ce se sprijină pe răul ucigător al nostalgiei, face din zilele noastre o fugă spre nu știu ce reformă a ireparabilului etern în care ne-am născut. Profeția emană

dintr-o degradare a simțului pentru esențial, din febra înlocuind cunoașterea, din avalanșa de fioruri întunecând duhul. Decât, ea ține de aparențele omului tot atât de profund ca orice instinct. Căci a cere uciderea[79] profetului din nou, ce-i altceva decât profeție? Nici un om nu e scutit de viciile tuturor oamenilor. Până și cei ce propun neantul sunt de aceeași esență cu cei ce vor să modifice o primărie[80]. Doar o absență absolută de voință ne-ar pune în afară de semeni: profetul din noi ar fi omorât – și noi am fi atât de deasupra firii încât n-am mai fi.

Nu există nici o soluție pentru nimic, iată premisa de la care ar trebui să plecăm cu toții în construcția actelor și a gândurilor. În realitate, tot ce facem și gândim purcede din negația acestei premise. Existența umană, insolubilă în sine, se sprijină exclusiv pe idolatria Soluției, adică pe o concepție *morală* a timpului. Fiece izbândă a vieții este o criză a rigorii duhului.

Ce înseamnă a fi sceptic? A nu te crede centrul lumii. Dar e destul un moment de neatenție, o clipă de fragilitate a conștiinței, ca să ne reinstalăm deodată în cea mai veche și mai vitală eroare.

Fiecare om – în clipele ce nu sunt luciditate, deci în quasi-totalitatea șiragului temporal – procedează ca și cum ar fi începutul și sfârșitul a toate ce sunt. Atenția

la limitele noastre e tot ce poate fi mai nefiresc; ea e în contradicție cu reflexele și cu actele. Omul este un fulg care se desfășoară în absolut – afară numai de momentele în care își dă seama. Atunci se oprește, atunci stă; nu se mai desfășoară. Orice act este o sabotare a Divinității, fiindcă orice act – din moment ce-l îndeplinim – ne pare tot ce poate fi mai important sub soare și dincolo de el. Fără această iluzie, nu l-am putea îndeplini.

Între îndoială și orice gest de orice natură, este o opoziție mai mare decât între sinucidere și căsătorie. A face ceva înseamnă a izola o posibilitate[81] și-a o investi cu titluri speciale, a o promulga în necondiționat, pe când în îndoială nivelăm diferențele de relief pe care le percepe dorința noastră. De [în]dată ce preferăm ceva, *ne* preferăm – fără rezerva unui punct de reper care ne-ar umili condiția prin exterioritatea lui. Și chiar de n-am adera la ceva, orgoliul ne obligă să aderăm la noi înșine, el fiind totdeauna mai tare decât conștiința clară de sine și de lucruri. Că uneori ajungem să ne vedem așa cum suntem, într-un scurt popas în zădărnicie, această dezvăluire trecătoare e fructul unei crize, și nu al unei situații normale a ființei[82]. Sentimentul importanței noastre este mai repede vecin nebuniei, de care oamenii sunt mult mai aproape decât de luciditate. Trebuie, într-adevăr, să fii nebun, sau aproape, pentru a găsi o rațiune în ceea ce faci, pentru a sacrifica timpul vid unui act oarecare, când mintea îți descoperă că orice ai face este fatal din rândul celor oarecare, că nici nu s-ar putea altcum. De altă parte[83], această

nebunie suprimată, existența umană nu mai are nici interes, nici mister.

Prezența mea în lume e de a nu fi nicăieri. De orice mă separă ceva. Fiece simțământ e învecinat de ce nu-i el. Priveliștile și obiectele își pierd conturul sub ideea absenței lor[84]; văzul devine factorul distrugător al lucrurilor ce le vede; ochiul distruge ce nu va mai fi în ceea ce e; urechea aude icoana sonoră a lipsei de sunet. Iar dragostea se-mprejmuie[85] de moarte dintr-un dor de infinit – care o neagă. Desfășurarea sufletului e anularea lui succesivă.

Eroul este un laș care sub influența fricii fuge spre primejdie.

E curios cum tristețea, care are o infinitate de argumente și o îndrituire covârșitoare, e, în același timp, calea cea mai directă și mai sigură spre demență[86].

Frivolitatea sau renunțarea sunt singurele atitudini pe care le poate adopta un spirit dezrobit de iluzii. „Realitate" nu există, ci numai aparență sau neant. Amândurora te poți dărui; n-ai nevoie să fii *serios*, căci nu operezi în *este*. A fi e un verb ce se conjugă în irealitate și care-și

asumă demnitatea de substantiv doar prin orbirea dorinței noastre.

Mi-e o imensă milă de tot ce există – și de aceea n-am nici o speranță. Firul timpului se deapănă ca un comentariu la un suspin făr'de-nțeles. Dorința de viață e-o nesfârșită[87] suferință prin care îndurăm, însă, tot restul suferințelor.

Din tot ce este[88] plăcere și durere în natură, omul a făcut plăceri și dureri mai mari. Ce-i dragostea dacă nu o stoarcere a simțurilor și-a simțirii de ultimul lor miez[89], o punere la teasc a trupului și-a sufletului? De aceea în freamătele ei părem atât de plini și în amurgul ei atât de goi. Insensibilitatea la plăcere și la durere scoate pe om din univers[90]. O senzație în minus e o față a existenței mai puțin. Istovindu-ne esența istovim implicit ceea ce pare a fi esență în fire. De aici vidul la capătul voluptății și al chinului. Căci am dus plăcerea și durerea departe, acolo unde ele nu se mai acordă cu lumea, fiindcă au întrecut rezistența simțirii și a simțurilor.

Orice sentiment care înstăpânește eul îl transformă în centrul a tot ce există. De aceea, când ne așezăm, prin efortul spiritului, în afara propriei noastre simțiri,

aceasta-i micșorată până la anulare – și cu ea iluzia noastră de absolut.

Sunt două pricini[91] ce ne împiedică să ducem un gând până la capăt, să-i urmărim meandrele și să-i definim consecințele: lenevia și frica de banalitate.

Extazul și scârba; fulgerul și greața; soarele și oroarea – prezente deodată, într-o năvalnică și infinit norocos-nenorocoasă contradicție, într-un același timp al unei apocaliptice răscruci! E bogăția sufletului irezolvabil, ce din senin se dezlănțuie în furtună și, cutremurat de valuri de fior, se căiește că, învăluind tot spațiul, n-are unde se mai risipi. E sfârșitul prin exces, nimicirea suprafirească, expirarea *deasupra* muzicii și ultima rezistență a zăgazurilor. Pe când duhul se contopește cu tot ce a închipuit vreodată, cu tot ce-n lume era negația ei și totuși lumea însăși...

Cred a fi întrezărit sub soare străluciri care lasă-n urmă soarele și înseși luminile sfinților, când fiece înfățișare se preschimba în icoană de rai exasperat, când toate iluziile prin care sufletul a construit cerul deveneau realitate copleșitoare iar licăririle tainice se înălțau în flacără, mărite de nu știu ce foc ascuns. Atunci inima rivaliza cu lipsa de obiect[92] a infinitului, desfătarea

unei dumnezeiești singurătăți întrecea absența de margini a dumnezeirii, plânsul propriului freamăt lăsa în umbră iureșul tuturor norilor ce s-au deșertat vreodată, iar materia năucită-n gol se subția în geamăt bocindu-și greutatea și povara. De ce, Doamne, nu mi-ai prelungit osânda[93] acestei falnice întrevederi în toate prilejurile[94] vieții, și m-ai lăsat să fiu pe veci sub Tine și numai din când în când deasupra Ta și dincolo de Tine?

Indivizii – și națiunile mai mult decât ei – suferă de complexe de superioritate. Căci fiece ins și fiece popor *se preferă* în mod absolut. Legea vieții e excluderea totală a tot ce nu e ea. De aici purcede automatismul disprețului care definește unanimitatea ființelor. Desfășurarea întâmplărilor[95] are ca rădăcină incompatibilitatea organică a inșilor, a triburilor, a neamurilor. Spectacol de chin ros de ridicol[96], ca orice derivă din sentimentul propriei importanțe în cadrul vastei zădărnicii. De la înfiripareа firii și până acum, de la bâjbâiala viermelui până la ironiile conștiinței, nu există nici un eveniment străin cuprinsului tristeții. Obsesia grijilor zilnice sau apusul[97] unei împărății, gama ce se-ntinde de la necaz la oroare sau sublim, totul se-mprăștie și se șterge în indistincția nimicniciei. Istoria e un fleac tragic.

Când, odihnindu-mă-n mormântul zilnic, fac bilanțul încercărilor de fior ce mă împiedică să roșesc de a

fi sau a fi fost, în afara singurătății și-a amintirii dragostei, mi-am măcinat rostul mustrând lipsa[98] de folos[99] a celorlalți prin exemplul propriei inutilități.

Mă afund în sterilitate ca-ntr-un extaz. Peste sânge sterp și idei sterpe se-ntinde sterpiciunea amărăciunii. Zeama timpului e stoarsă și-n clipe grele și deșarte desfășurarea sufletului în nimicnicire singură mai amintește înțelesul trecerii și-al vremii.

Un gând moare când nu-l gândești mai departe. Dar tot așa, el moare când l-ai gândit dincolo de marginile gândirii. Filozofia nu poate face abstracție de mediocritate fără să se anuleze. Cugetul dus până la extremitatea putințelor lui se neagă[100] pe el însuși, își ucide puterile în contactul cu lumi susceptibile doar de poezie, muzică, tăcere, resemnare, extaz sau nebunie. Spiritul e un sălaș; un gând ce-l fuge rămâne descoperit, pierdut în spațiu și mai descumpănit decât absurdul simțirii. Dezertarea lui din ograda rațiunii e cea mai fecundă și mai fatală întreprindere a rațiunii. Ispita ce și-o întinde sieși atinge adâncimea unui păcat[101] al curiozității.

A îndrăgi viața până la furie – și a fi destituit din ea; a înșira bâiguieli patetice în lirismul admirației și

a duce tristețea până la desfrâu! Și a nu găsi nici un cuvânt în fire eufemizând năpăstuirile inimii! Numai nenoroc limpede cu care se îngeamănă crud demența fericirii, iar spiritul plătind prin chin îngânările acestui echivoc!

Din credințele pe care le-am încercat sau propovăduit vreodată mi-a mai rămas doar otrava lor, ce-mi umple sufletul cu o zeamă de sinucidere. Din fiecare crez am gustat numai ruina lui și rușinea de-a mă împărtăși din infantilismul[102] unui „ideal" m-a-mpins spre voluptatea descompunerii lui, spre singura lui seriozitate. În fața anumitor ochi nu strălucește decât ceea ce moare, măsura muririi definind natura oricărui farmec[103].

Cum în fiecare om zace un călău și cum fiecare îl întreține cu un rafinament profund și inconștient, singura cale a nobleței este a-ți face educația de victimă[104].

Când în orice semen vei vedea dușmanul tău de moarte, de-abia atunci vei fi sigur că nimeni nu-ți va ucide sau pângări singurătatea.

Femeia e îngerul păzitor al propriei noastre sterilități[105].

Dacă fiecare din noi am cuteza să privim până-n fundul propriei noastre vieți, uluiți de atâta josnicie și de inexistența celei mai mici câtimi de frumusețe, curajul ne-ar lipsi să mai marcăm un singur act în cuprinsul timpului. Faptele noastre derivă din lipsă de noblețe, din neștiință și din vulgaritate. Prin istorie ne bălăcim nativ și-apoi cu voia în spuma răului.

Atunci când materia e tristă de a se fi despărțit de Dumnezeu și când împreună cu ea ne bocim[106] neputința de a ne reîntoarce-n El... Viața nu-i posibilă decât în funcție de ce o depășește; izvorul vigorii este în vis – și începutul tuturor visurilor noastre zace-n Dumnezeu, fantomă inițială[107] spre care se-ndrumă toate decepțiile noastre pentru a se nega pe ele însele în iluzie.

Am găsit mii de motive care să mă lege de pământ, dar niciodată deodată, ci înșirându-le în cursul zilelor, nici unul n-a fost destul de tare și de convingător ca să-mi ucidă ispita nepământului sau să micșoreze măcar prestigiul despământenirii.

Atât din contradicțiile lăuntrice, cât și din cele teoretice nu ne salvează rațiunea, ci un minimum de cuviință,

de mediocritate ancestrală. De am rămâne pradă nouă înșine nu ne-am mai regăsi niciodată.

Tristețea nu este teamă[108], ci *nevoie* de nefericire; e presimțirea tulbure și devorantă a unei voluptăți în nenoroc.

Un astronom constata prezența vieții în Marte, din a fi crezut a identifica[109] anumite fenomene de descompunere la suprafața planetei. Deducția lui e cea mai profundă deducție[110] care s-a făcut vreodată asupra vieții, e cel mai simplu și mai revelator dintre raționamentele care spun tot. Căci tot ce viază are un singur semn: necesitatea ineluctabilă[111] de a nu mai via.

Omul a făcut din activitate un principiu de distrugere mai mult decât de creație. Hărnicia a convertit-o în blestem, munca în rău și graba în afurisenie. Omul este o furnică bestială.

A concepe moartea până și în rai, iată extremitatea ce-o atinge curajul gândului amar, limita spre care se îndreaptă refuzul nevinovăției și viziunea climatului de vină dureroasă în care se mișcă inima.

Uneori înțeleg tot ce se leagă de existență, dar niciodată nu mi-am deslușit ce-nseamnă existența însăși. Nici un labirint al gândurilor nu mi-a părut suprem inaccesibil, dar am rămas întotdeauna năuc și aiurit în fața acestei evidențe neînțelese și nedemonstrabile: eu sunt[112]. Conjugarea lui *a fi*, a verbului cel mai banal și mai enigmatic, este o încumetare absurdă, un salt zilnic și mortal al minții, care gândit până la capăt ar des-creiera spiritul cel mai cumpănit. Noi nu ne trudim în treburile vieții decât dăruindu-ne trup și suflet unduirilor ei. De-am pleca de la o analiză a lui *este*, ne-am împotmoli[113] pe veci în pragul întâiului act. Trăim cu toții absolut în *formele* existenței, căci de ne-am opri la temelia ei, la ce este, ne-am pierde echilibrul minții și curajul vreunui gest; mirarea ne-ar săpa încrederea nebunească în viitorul timpului, mirarea ar deveni nebunie. *A fi* ni se impune ca o ultimă necesitate, pe care cu toate astea n-o vedem. Căci nu există nici o rațiune ca existența să fie, nici un argument pentru „existența" ei, nici unul pentru a noastră. Motivele ce le invocăm sunt pretexte, un joc puțin onorabil în fața luminii duhului. Și-această lumină se turbură, se dezmembrează de-ndată[114] ce eul își repetă sieși: eu sunt, eu sunt – ca și cum începutul conjugării în genere, al sugestiei de viață, ne-ar pune deodată, cu elementele cele mai simple ale cunoașterii, în nulitatea acesteia și-n nulitatea ca atare.

Un om n-are „suflet" decât în măsura în care poate exagera. Dând contururi neverosimile lucrurilor, umflându-le până la marginea din urmă, până ce devin simboluri; împrumutând ființelor dimensiuni ce depășesc cadrul rezistenței omenești[115]; făcând din stările și capriciile noastre fenomene cosmice; ridicând bucuria sau mâhnirea la rangul de principii diriguitoare; înălțând bătăile inimii la puls de univers; creând prin cuvinte o legislație cel puțin comparabilă Tablelor Legii; invitând[116] fiece clipă la duel cu veșnicia și îngrijind delirul cu migală de grădinar – iată acte de umilire ale evidențelor materiei. Când prețuim lucrurile în „justele" lor proporții, până și trăsnetul e mediocru. Exagerarea e semnul nostru de prezență în lume. Un suflet *la locul lui* este un suflet care n-are loc în spațiu; un suflet este nebun sau nu este.

Cu toții trebue să fugim de ispita căsniciei în lume, de senzația blândă de a ne găsi *acasă*, învăluiți de îmbâcseala unui interior. Aripi nu cresc duhului decât în scârba de cămin, de vatră, de căldură. Există ceva mai nobil decât desfătările aiuririi? Din viață nu ne-mpărtășim decât prin exercițiul din păcate nicicând deplin consumat al sinuciderii rațiunii.

Asupra dragostei m-am gândit cu o necruțare mai mare decât Ecleziastul, dar am reușit totuși s-o îndreptățesc ca singurul mijloc de respirare într-o lume pustie de aer, ca singurul suflu în înmărmurirea deșertului,

ca un protest smintit al plinătății noastre împotriva golului din afară și-a iminenței golului din lăuntru, ca unica iluzie prin care infirmăm vacuitatea știind că aceasta va izbândi totuși în cele din urmă[117]. Căci ea-i străduința supremă de a nu trece pragul deșertăciunii, de a nu accepta siguranța zdrobitoare a acesteia, e o iluzie efectivă-n timp ce ne împiedică de a păși înainte de vreme în absența care-i chemarea noastră finală. Dacă femeia răsare pe cărarea pustiirii noastre de noi înșine este ca să ne oprească mersul grăbit, ca să ne domolim pașii în fuga spre predestinarea cruntă. Fără farmecul ei am luneca în linie dreaptă spre ținta fatală; oferindu-ne dragostea, ne ducem spre fundurile firii prin *ocol*. Pentru Adam, ca și pentru noi toți, Eva e drumul cel mai lung spre moarte.

Dacă există ceva supranatural, crâncen, nefiresc, de ordinul aproape al vrăjitoriei și al blestemului, este insul parcurgând spațiul care îl refuză și gândindu-se fără întrerupere la sine, la treburile, la necazurile și la însemnătatea lui. Faptul că fiecare din noi din zori în noapte se poate afunda în obsesia lui însuși, că eul devine în conștiința acestui eu însuși mai important ca soarele, ca pământul și cerul, este un mister mai copleșitor[118] decât singurătatea aștrilor sau procesul latent al demenței. Și acest mister se agravează cu atât mai mult, cu cât, dându-ne seama de absurda noastră înfumurare cosmică, de nimicnicia punctului nostru

în spațiu, continuăm cu mai mare tărie în a ne proiecta ca singura realitate pentru lume și pentru noi[119]. Nimic, nici un argument și nici o claritate nu ne împiedică de a fi centrul a toate. Când umblăm prin peisaje, în care prezența noastră n-are nici o necesitate, care simțim a nu fi fost nicidecum prevăzută de natură, ce ne face să ne învârtim în preajma noastră și din stările fluctuante ale așa-zisului suflet să facem materia însăși a tot ce este? Taina eului e mai zdrobitoare decât toate obscuritățile și mai insondabilă decât tot ce-a născocit teologia în planul insolubilului. Mintea ne spune că eul e nimic – iar acest eu ne răspunde – cum? nu știm – că el e totul. Impersonalizarea noastră – care-ar fi concluzia normală[120] a oricărei reflecții filozofice – este refuzată de tot ce e mai normal în noi. Nici un argument și nici o filozofie nu ne pot împiedica să nu fim totul pentru noi înșine. În orice direcție am lua-o, drumurile toate duc spre noi, ca și cum eul nostru ar fi Roma istoriei noastre. Dacă viețuim este fiindcă o orbire absurdă și divină face din zădărnicia noastră o Cetate eternă. Neputința metafizică a eului de a nu fi eu e cheia însăși a existenței, cheie ce nu deschide intrarea spre nici un mister, fiindcă ea-i misterul însuși.

Când printr-o sită ideală cernem existența de tot ce este, ultima etapă a regresiunii ne îngăduie să concepem nimicul. Cum se întâmplă că ajunși la acest punct, nedefinibil în cuprinsul rațiunii și imemorial în timp,

nu mai suntem în stare să imaginăm existența? Creația lumii e de neînchipuit; eternitatea ei, tot așa[121].

Ajunși aici, mintea își suspendă funcțiunea, și-n somnul ei întrevede un neant ce visează din veci universul. Reluându-și însă exercițiul, ea găsește în durere singura probă pentru existența lumii și imaginează astfel din nou această existență.

Privind[122] răutatea oamenilor și absurditatea evenimentelor și răsfoind paginile istoriei, triste până la necuviință, ajungi a nutri o nostalgie, reprezentată de ambițiile spiritului: nostalgia banalității.

Dacă tot ce e în noi obsesie a grijii, a necazului, dacă toată energia ce o cheltuim pentru măgulirea eului minor le-am canaliza spre purificarea lăuntrică și-am hrăni cu ele un dor ce depășește lumea, intensitatea pe care-am atinge-o ar desființa[123] religia. Cum în mod normal fiecare om este pentru sine singurul său idol, cu cât mai mult[124] n-ar deveni el idol pentru Dumnezeu? Oare nu e în puterea noastră să ne facem adorați de obiectul adorării noastre, să-l depășim până și pe Dumnezeu?

Putința de a ne imagina orgoliul dincolo de limitele îngăduite de rațiune e resursa[125] intermitentă ce ne apără de dizolvarea în evidențele scepticismului. Când ultimul grăunte de nebunie ar dispare, îndoiala n-ar

ucide numai sufletul, ci ar des-ființa până și materia, din absența căreia ar face groapa noastră. Căci orice luciditate transformă în mormânt obiectele prin care vrem să ne-nălțăm. – Nebunia de a crede că existăm și care ne face să ne proiectăm în utopia[126] realității e o forță metafizic irefutabilă[127] pe care rațional o combatem cu mii de argumente și cu nici un rezultat. Îndoiala roade fiece celulă a viitorului în parte și face din timp un cancer, pe când instinctul ființării[128], urmând drumul contrar, plămădește veșnicia. Conflictul[129] între ce știm că suntem și ce suntem fără să știm[130] e irezolvabilul însuși – și care ridică demnitatea omului la echivocul tragic de măscărici între două imposibilități.

Uneori îmi pare a fi cel mai mare erou ce a fost vreodată, din a fi luat hotărârea absurdă[131], ce-ntrece nebunia și orice aventură pe care o ființă a-ncercat-o: hotărârea de a trăi pe pământ.

Zădărnicia nu este o impresie sau rezultatul unei considerațiuni asupra lumii, ci lumea însăși și legea sub care noi o înțelegem.

Când mă gândesc la toate revoltele ce le-am încercat vreodată, că n-a fost ceva în domeniul firii sau al închipuirii c[ar]e să nu-mi răzvrătească cugetul sau simțurile,

că tot ce se desfășoară între banalitate și oroare a fost izvor de protest și de-nviforare, că nici un om nu mi-a contrazis scârba activă de om și până și îngerii mi-au însângerat gândul – și apoi că toate aceste revolte au trebuit înăbușite, ascunse sub masca filozofiei, atenuate de îndoieli și de o grijă de distincție sau demnitate, îndulcite de frica de patetic sau de ridicol, că port în mine atâta ură nerealizată, atâta răzbunare neîmplinită, atât haos ratat și-atâta anarhie stăpânită, când mă gândesc la toate aceste revolte îmi dau seama ce dezastru presupune resemnarea, scepticismul și dezinteresul de oameni. Nici o răzvrătire nu moare în noi, dar toate răzvrătirile trebuiesc înfrânte, fiindcă nici una nu-i posibilă, fiindcă nici una nu îndreaptă nimic, totul fiind de îndreptat. Astfel, neputând schimba în nici un fel felul însuși al lumii, a trebuit s-o accept pe de-a-ntregul ca să nu pier de amar sau să mă fac de râs.

A accepta lumea din teama de ridicol înseamnă a ridica buna cuviință la nivelul unei demnități metafizice[132].

Curgerea timpului, cu amestecul ei de monotonie și de surpriză inutilă, sugerează imaginea unui refren ireversibil[133].

Istoria materiei era anonimă și fără dată înainte de apariția durerii. Acesta-i singurul eveniment prin care

însemnăm momentele altcum ireperabile ale vremii, altcum goale și serbede. Lipsa de cronologie a raiului îl transformă într-un simbol vid, căci noi n-avem facultatea să ne reprezentăm ca realitate absența oricărei suferinți. Cum să făurim icoana unei vieți ce nu se contrazice pe sine și extazul intemporal al existenței suprem împăcată cu propria ei identitate? Durerea este suflul genial al materiei, este ispita luciferiană în banalitatea veșniciei, e timpul ce se naște din spasmul clipelor sale, ce se izolează și îl depășesc, e diferența de nivel în tentația de continuu al mediocrității cosmice, durerea este spaima de lumea omogenă a îngerilor, spaima de fidelitatea lor fără oboseală și sarcasm, durerea este în fine suprema imaginație a materiei, ce face din chin o aspirație, spre a nu se anula în Paradisul trist și monoton al superiorității față de păcat.

Când, umblând printre oameni, ajungi din nedreptate în nedreptate să înțelegi Nedreptatea[134] însăși, imensitatea ei copleșitoare te face prea anarhist ca să mai crezi în anarhie. Atunci visezi un Diavol infinit tehnician care-ai subtiliza materia în exploziv[135], și cu un chibrit salutar ar arunca-o în neantul din care s-a înfiripat. De la Principiul Binelui nu mai avem ce spera. Căci acel Dumnezeu pare un sobol ce s-a ascuns de lumina ce-a făurit-o, încredințând-o Necuratului, care s-a obosit de ea. După chipul cui am fost făcuți[136]? Biblia trebuie revizuită; mituri negre vor trebui să-nlocuiască poveștile clare ale asemănării noastre cu Făcătorul și

dacă nu suntem în stare a ne zidi o ursită dreaptă, zidurile acestei lumi – în care nimeni nu-i la locul lui – vor trebui dinamitate[137]. Revolta duhului, dusă până la capăt, odihnă nu-şi găseşte decât în cenuşa Facerii.

Orice crescendo – al inimii sau al gândirii – atinge sublimul şi sfârşeşte în oroarea lipsei de gust. Tragedia, care nu păstrează anumite limite, e iritantă şi falsă. Pateticul nu mai este durere, ci interpretare a durerii. Totul este să ne oprim la timp. Beethoven însuşi devine bombastic şi sforăitor. Extremitatea, în nici un fel, nu este o categorie literară; culmile noastre nu sunt materie de expresie. Numai mediocritatea este externă – şi dintre oameni toţi eşuează afară de cei neutri, de cei care n-au „luat parte", de cei care au îndurat timpul şi variaţiile lui. Revolta duce la fund, ca şi nemângâierea[138] rece. Umanitatea propriu-zisă[139], aceea care a suportat jugul existenţei, e compusă din oamenii călduţi pe care Dante îi oprea să treacă Acheronul, şi-i osândea să rătăcească dincoace de iad şi rai.

„Infernul" e mai verosimil decât viaţa cea de toate zilele; „Purgatoriul" plictisitor e ca o aluzie la existenţă. „Paradisul" e ilizibil şi neverosimil, ca orice paradă a fericirii. Trilogia lui Dante e exemplul viu al neputinţei[140] omului de a suporta mântuirea fără plictiseală

și cea mai mare reabilitare a Diavolului concepută vreodată de-un creștin.

Din a nu putea fiecare din noi imagina decât propria sa viață derivă singurătatea totală și incurabilă a fiecăruia. Lucrul cel mai greu de închipuit este că *altul* există. Noi ne comportăm[141] ca și cum ceilalți ar fi, și niciodată că sunt [*sic!*]. Omul este impenetrabil omului, iar insul reduce universul la respirația unui singur suflet. Obsesia de sine e faptul fundamental din care decurg toate erorile vieții – și posibilitatea ei. Senzația propriei existențe e singurul dat absolut al eului; fără ea edificiul lumii s-ar evapora[142] ca o nălucă. Dar această senzație, privită din afară de sine nu e mai puțin o nălucire, pe care însă nu e în putința noastră să o anulăm printr-un examen lucid. Ea persistă ca unică realitate; o rezistență la neființă, din care purced toate aspectele în care ne învârtim și toate neînțelesurile în care ne complacem. Și oricât ne-am supune firea la exercițiul analizei, prin nici o strădanie rațională n-o s-ajungem să aruncăm lumină în rădăcinile eului, care emană dintr-o senzație de ireductibilă[143] realitate și constituie zona de irațional pe care nici o minte n-o poate reduce la o funcțiune a sa. Punctul nostru de plecare, închegarea firii individuale, emergența ființării noastre ne rămân interzise; putem face abstracție[144] prin gând de tot ce-am adăugat prin el, dar izvorul prin care se adapă senzația de-a fi nici un raționament nu-i

în stare a-l seca. E o poticnire supremă, care ne măgulește orgoliul și ne umilește cugetul.

A atribui sufletului activitățile[145] spiritului; a ridica sentimentul la rangul de categorie și fiorul la funcția de judecată; a evada din logică într-un univers cardiologic... Iată elementele haosului! Ce să mai pună frâu dezmățului simțirii și al sângelui? Tablele legii deodată au fost sfărâmate în spațiul cugetului; nici o limită, nici o margine alunecării mahmure sau văpăii; nici un popas suspinului sau zâmbetului. Ești trist, pământul și cerul sunt triste; ești vesel, cu tine râde întreaga materie. Sufletul generalizează cu viteza la care nu s-a ridicat nici o deducție vreodată; un freamăt trage concluzii de care se înfricoșează silogismul. Ce-i mai subiectiv în noi devine ca prin farmec legea și materia lumii; capriciul colorează lucrurile[146] mai repede și mai violent decât cea mai definită învățătură despre ele, iar în clocotul unei toane universul se aprinde și se stinge cu un arbitrar subit ce sperie până și pe părtașul unui hazard drăcesc. Sufletul se răsfață în propria-i substanță cu indecență inspirată; din priveliștea ordinei raționale, el e o târfă sublimă, care înfrânge prin exces moravurile spiritului și pângărește bună-cuviința clarității. Sufletul n-are reguli și dintre desfrâurile sublunare el [e] cel mai mare și mai indomptabil.

Când aerul ar evacua spațiul, tristețea l-ar umple încă, ea care răspândește[147] în tot ce este mireasmă de tot ce nu-i și compune în lume un fel de cuprins îndoielnic ce pare totuși o realitate în visul acestei realități.

Dorința spânzură pe om deasupra nimicului unanim, până ce secându-se îl face să cadă în finalitatea ultimă a gravitației, în acel nimic[148].

Nu există nici un colț sub soare sau sub noapte în care să ne tolănim cu osteneala de orice dor, ci doar o vacuitate supraterestră pe care ne-o îmbie muzica pentru a ne mângâia de un pământ imposibil și de un cer deșert. Este un tărâm intermediar între două goluri și care le rezumă undeva la intersecția unei duble improbabilități. Căci pământul nu-i mai sigur decât cerul – și astfel ce mai aspiră-n noi alunecă spre o nesiguranță ce participă din amândouă.

În mizerie omul dorește indispensabilul; în indispensabil, necesarul; în necesar, superfluul, în superfluu viciul – iar din viciu recade în mizerie. Acesta-i ciclul fiecărui ins în parte și al omenirii în genere. Toți pașii pe care-i facem ne duc spre propria noastră anulare[149], extremitatea spre care tindem când nici o condiție nu

ne prieşte şi [nu] ne place. Visul ultim al oricărei fiinţe e raiul, dar fiece faptă a ei este negaţia lui. E ca şi cum tot ce e plămădit din pământ şi din suflet ar dovedi o inaptitudine organică spre fericire şi cumpăt, şi ca şi cum peste mănunchiul de vremelnicie din care se îngeamănă ceea ce-i fiinţă ar pluti o umbră de afurisenie şi de drăcească nestatornicie. Vinele, nervii, fiecare celulă în parte sunt trestii în care vuiesc fioruri smintite pe care omul nu le poate aduna într-o fâşie de înţeles. Atâta vreme cât rămânem în lume trebuie să întindem mâna Diavolului; e capitularea fără care nu se poate respira. Dincolo de lume, Dumnezeu ne va întinde poate braţele, dar respiraţia nu mai are nici sens şi nici loc. Viaţă propriu-zisă nu există decât în absenţa paradisului. Aceasta-i singura axiomă a existenţei. Restul este libertate...

În clipa în care oamenii nu-şi vor mai făuri chipuri cioplite, se vor ucide unii pe alţii până la ultimul. Când vor ajunge la acest stadiu nu-i în putinţa noastră s-o întrevedem. Rezultatul însă sigur al devenirii istorice este că ei nu pot trăi fără idoli, fără cult, fără orbirea adoraţiei. Fie că se închină fantomelor religioase sau celor politice, năuciţi de simulacrul de absolut al unui fetiş, al unui zeu sau al unui partid, ei trebuie să-şi plece cugetul în faţa a ceva. Nu există nici un obiect şi nici o idee care să nu fi fost în decursul timpurilor, măcar pentru o clipită, ţinta supremă a gândului şi-a inimii. Toate aparenţele au ţinut locul rând pe rând

divinității. Instinctul de rob ce zace în fiece creatură a făcut din aspectele creației realități tiranice sub care și-a încovoiat mândria. Există un singur moment în istorie fără un șef, fără un ideal, fără o nălucă? Înseși epocile de dezagregare au transformat decadența într-un mit și s-au prosternat în fața lipsei lor de viitor. Cei ce nu cred, cred în faptul de a nu crede; îndoielile hrănesc întocmai ca și certitudinile. Omul este ființa dogmatică prin excelență. Nimic nu suportă el mai greu ca scepticismul steril, universal, tolerant și amar-zâmbitor. El vrea sânge în tot ce face și nădăjduește[150], el vrea sânge ca să aibă iluzia că nu s-a înșelat, că iluzia lui e serioasă și indiscutabilă. Când conversația, cu arta ei de-a domoli adevărurile și a le reduce la simple convenții ale traiului împreună, riscă să sfarme fundamentele siguranței zilnice, atunci apar profeții, și mulțimea îi urmează, și urmându-i ia armele. Discuțiile încetează ca prin minune, adevărurile se instalează ca pentru vecie, ironia devine fatală și te primejduiește. Chipul cioplit – cu ajutorul poliției sau al ideologiei – înlocuiește pe foștii regi, împărați[151], pe fostele legende și pe foștii stăpâni.

Cu greu ne putem închipui haitele umane rămase deodată fără nici o superstiție. Ce lege, ce cod și ce stăpânire le-ar mai putea ține în loc? Sfârșitul neamului de oameni, dacă nu va fi prilejuit de un cataclism din afară, se va produce cu ocazia – imposibil de prevăzut, dar totuși posibilă și chiar sigură – a dispariției ultimei superstiții. Când ultimul vițel de aur va fi dărâmat, nici o forță nu va mai opri haosul. Dar câți vor

fi fericiții care să contemple agonia celui din urmă chip cioplit?

Din putreziciunea tainică a organelor se încheagă o melodie pe care o simți în suflet. Și-această melodie e Tristețea. Cum crește ea și moare, noi uităm că purcede din meteahna trupului și-i dăm astfel nume[152] din vocabularul simțirii, o botezăm cu însușirile inimii, fără să ne dăm seama că-n fiecare celulă geme un suc înveninat[153]. Că ne-nșelăm[154] asupra obârșiei oftatelor [*sic!*], că nu putem a tălmăci direct beleaua [*sic!*] miezului nostru, că nici un chin al măduvii n-are arătare nemijlocită și limpede, ci că toate cer a fi cernute prin suflet, pare a lămuri de ce ce-i mai aproape de noi înșine nu intră în lumina conștiinței decât prin ocolul cuvântului, în care totul este clar și de departe, până și putreziciunea noastră imediată.

A nu găsi în cuprinsul firii nici măcar un fir de iarbă sau un grăunte de nisip cu care să te simți solidar, iată infinitul pe de-a-ndoaselea al singurătății.

Singura activitate legitimă în lumea-n care-nveți că nimic nu e de făcut în lume e plânsul[155]. Dar cum cuviința și istovirea lăuntrică au secat izvorul lacrimilor, ne mai rămâne doar să însoțim înșiruirea actelor[156] cu

un suspin nevăzut și care ne consumă din puteri mai mult decât parada instinctelor și nebunia dorinței. Suspinul prin care ni se scurge vitalitatea! Este vreo oboseală mai mare și mai îndrituită decât aceea de a ne plânge rostul până ce în noi nimic nu va mai fi de plâns, până ce ochii vor orbi de absența lacrimilor, în al căror izvor ne-am înecat din naștere?

Atât iubirea cât și ura de oameni acordă prea multă importanță omului. Religia greșește ca și cinismul; Isus exagerează ca și Diavolul. În fiecare făptură zace bunătatea și răutatea în aceeași măsură. Un suflet curat n-ar putea viețui nici măcar o zi[157]; existența e posibilă datorită compoziției noastre impure. În climatul vieții, îngerilor le cad aripile, iar noi când credem a ne înălța rezistăm doar căderii, care-i legea nescrisă, dar veșnică a tuturor făpturilor. Și dacă înțelepciunea ar avea vreun rost, atunci ea ar fi lunecarea-n stil, în nepăsarea rece a ducerii la fund.

Existența este mai repede o convenție decât un vis. Ne-am înțeles *între noi* să ne comportăm ca și cum ea ar fi și să persistăm cu fidelitate într-un legământ ce nu ne aduce decât dureri și spaime. Se-ntâmplă însă că acestea, rezultate dintr-o irealitate, să fie suprem reale – și astfel ajungem să sancționăm acordul inițial cu atribute de vajnică eficiență. Suferințele[158] cărnii și neliniștile

duhului strigă după realitate, îi cer violent adeverirea. Oricât mintea s-ar împotrivi, ele izbândesc. Durerea reclamă suportul firii; noi trebuie să i-l dăm, sacrificând considerațiile teoriei. Lumea a intrat în câmpul conștiinței cu prilejul întâiei dureri; înainte nimic n-o înregistra – și era ca și cum n-ar fi. Cu cât suferim mai mult, ea ni se dezvăluie mai furios existentă, până ce durerea o învăluie complet și i se substitue, ca la urmă să nu mai fie. Durerea a creat-o și a anulat-o.

Când pe nici un tărâm [...][159] de fapt sau aparent, și-n nici un colț al globului înnămolit în păcat și în blestem, nu găsesc vreun izvor de har, ci numai desfigurarea lucrurilor alături de inimi dărăpănate și peste tot aceeași lipsă de iveală[160] a acelorași taine vrăjmașe luminii – o sete de înmărmurire mă cuprinde de mi-aș împietri bocetul ca o stâncă grunțuroasă sfidând ploaia și vântul și mâhnirea. De ce este tot ceea ce pare a fi spre a nu ne fi de nici o priință? Și de ce tot ce se întâmplă nu-i decât o pată pe mândria noastră și-ntreg universul doar o minciună funestă a eului? Și de ce soarele mai răsare când toate gândurile noastre îl dezmint și cu el împreună se dezminte răsuflarea noastră? O să-mi azvârl în spațiu slovele ca-n rătăcirea lor fără de noimă nimeni să ne le mai poată culege într-un înțeles, să se sfârșească astfel sârguirea de-a-nfrânge vasta uimire[161] sau de-a ușura geamătul duhului uluit în întinderile nemângâierii și nici o minte vreodată să nu mai adune

vocabularul slobozit în vid pentru a mai găsi vreun nume vreunui lucru din lume și lumii înseși, ca totul să revină la vremea când nici un cuvânt nu limita vreo ființă, ca totul să revină la nespusul general, în care zăceam când nu purcesem încă spre fala zadarnică a graiului[162].

Facultatea de a defăima universul e cel mai mare dar pe care spiritul l-a făcut vreodată inimii neconsolate.

A fi întocmai ca un epitaf sceptic ce a evadat, din dogmatismul cimitirului, în lume...

Tot ce nu tinde spre puritatea Nimicului este îmbibat de o crâncenă vulgaritate, dar cu cât tindem spre El, cu atât poftele în noi reacționează și ne readuc mai vajnic în întinăciunea[163] existenței. Setea de absolut poartă în infinitul ei umbra aproximației, și nimic nu e mai aproape de limita noastră superioară ca instinctul animalității la pândă. Orice soluție în afară de viață este prinsă în mrejele vieții.

În lumea aceasta există doar două forțe potrivnice, care neutralizându-se creează echilibrul aparent și instabil

ce îngăduie simulacrul de viață în care ne desfășurăm: nebunia și poliția.

*

Orice nu e viziune pură a neantului e construcție în vânt. Universul e țesut de hărnicia[164] smintelii. Artă, stat, religie, iubire și ură – forme ale aceleiași neștiințe. Cosmogonia este fructul unui imens fior al ignoranței.

*

De la ispita pierzării ce răsare din sfârșeala interminabilă a câte unui andante, toate creștinismele nu ne pot opri[165]. Căci risipirea sufletului e cel din urmă cuvânt al nobleței.

*

Fiecare om nu face cauză comună decât cu sine însuși.

*

Acele amețeli ce ne deschid deodată în temnițele spiritului o poartă spre nu știu ce lumi și ce ne lasă apoi fără nici un folos pe pământ, victime ale acelei întrevederi[166]. Sau când deodată același pământ se despică sub picioarele noastre sigure fără să mai putem întrevedea sub noi altă putință decât căderea în absența tuturor lumilor posibile.

Nimic nu sperie pe om mai mult decât timpul pur. Dacă vacanța unei Duminici ar fi prelungită o săptă-

mână, două săptămâni, o lună, dacă toți oamenii ar fi siliți să privească fără ocupație desfășurarea vremii și nuditatea[167] existenței ca atare, până și omorul[168] le-ar părea de-o banalitate înfricoșătoare. Fără hărnicie, fără sudoare, fără absența de probleme a meseriei și a „idealului", pe un pământ vid ca un rai fără extaz, fiece clipă ar lua dimensiuni[169] de interminabil coșmar. Omul trebuie să *facă* spre a nu *vedea*; *orice* e preferabil *totului*; actul e semnul prin care sufletul înfrânge și înăbușă infinitul; o Duminică fără capăt, există vreo închipuire care s-o conceapă? Dumnezeu n-a pedepsit pe om azvârlindu-l în iadul de toate zilele; l-ar osândi însă iremediabil de i-ar întinde sub pași orizontul calităților negative ale paradisului. Însuși gânditorul cel mai lucid nu întrezărește[170] decât accidental existența pură, existența fără obiect și fără laturile timpului. O biată fracțiune de minută pe fiecare zi – și de a cărei cutremurare se înspăimântă și o fuge[171]. Luați-i omului darul sudorii – și el se descompune sub văzul imediat. Chinul este ocupația fiecăruia, meseria lui esențială. Suprimați-l – și istoria s-a încheiat[172].

Noi nu ne punem în condiția de-a prinde adevărul, de-a îmbrățișa lumea într-o viziune fără iluzie decât dându-ne seama că posibilul nu mai e posibil, că orice putință este suspendată, cu ochii de mumie ațintiți pe veci deasupra vremelniciei și cu inima ce nu mai bate. Fiece speranță osificată înseamnă un adevăr în plus.

Existența este fructul[173] unei utopii. Și utopia este credința în clipe, sminteala naivă a succesiunii. Ce se mai poate adăuga universului ca el să fie de îndurat[174]? Vremea, care creează și nimicește, care nu înmulțește cu nimic ceea ce este, ci anulează rând pe rând forțele ce par a aduce cu ele noutatea absolută – vremea este pocirea tragică a eternității, e icoana inutilă a nemișcării. Adevărul este că nimic nu se întâmplă, că nu-i de vreun folos a trăi acum sau oricând, că fiece clipă oglindește iremediabil ceea ce e de-a pururi, că universul e o lespede pe care timpul scrie un epitaf din începuturi, și sub povara căreia zac toate inimile ce-au fost vreodată și care s-au înșelat nedescifrând înțelesul funebrei evoluții[175].

Traiul împreună și în sine al oamenilor nu e posibil decât prin atenția absolută ce-o acordă ei cauzelor secundare. Pentru a vedea natura intrinsecă a unui eveniment și pricina lui esențială ar trebui să se dezlipească de el și să-l privească din afară. Dar atunci, prinși[176] în mrejele, în primejdiile nepărti[ni]rii, n-ar putea să mai acționeze; reflexele le-ar lâncezi; gestul ar deveni olog. Evenimentele toate ar fi justificate – iar fără preferință nici un act nu ajunge realitate. Viața înflorește în periferiile adevărului.

Nervii-mi sunt frânghii de lacrimi pe care se întind rufele istoriei.

După ce-ai negat tot ce se poate nega sub soare – începând cu soarele însuși...

Orice zgomot, ce-nfrânge neantul și liniștea lui concepută de minte, mă încremenește ca un cutremur universal. Spaima este reflexul oricărui act de existență, umbra fiecărui obiect al firii, fenomenul natural și coexistent Creației, fața invizibilă a Facerii.

Tot ce nu are un accent de durere – o privire, o vorbă[177], o carte sau o voce – mă plictisește de moarte.

Ceea ce face din ură o senzație de o atât [de] bolnăvicioasă voluptate este beția de singurătate și mândria sângeroasă de-a fi stăpânul și apoi ucigașul inimii tale și al tuturor inimilor.

Dintre toate pasiunile care stăpânesc sau au stăpânit omul, cea mai absurdă, mai incontrolabilă și ireductibilă la un înțeles oarecare este pasiunea pentru Dumnezeu. Să fie ea fructul unei dezarticulări a spiritului, al unei înnebuniri a simțirii, sau perversiunea ultimă a nostalgiei? Atâta căldură a inimii risipită într-o înfrigurare

fără obiect! Nici unul din elementele minții nu presupune[178] temperatura la care trebuie să încolțească sămânța unei atari ispite și nici un argument al duhului clar nu îndrituiește înfierbințeala spre o culme rațional absentă. Născocirea lui Dumnezeu este pata pe care sufletul o înscrie în istoria minții.

Sterilitatea lăuntrică e mijlocul cel mai sigur de apărare împotriva nebuniei.

Suspinul ca negație a progresului[179]...

Noi trăim cu toții într-un indefinit ce se termină[180] în fiece moment, într-o suspensiune fără orizont – și icoana vieții noastre nu-și găsește loc în nici un înțeles și-i ca un punct după o conjuncție.

În îndoielile cu care am zeflemisit simbolurile nobile ale acestui univers gol, am lăsat totuși neîntinată Cununa clasică de spini, ca pentru a încorona ironia și-a îmbrăca scepticismul cu un vestmânt patetic.

Dumnezeu este o boală a inimii noastre. Nevoia de-a găsi un reazim a făurit această proptea nesigură

ce sprijină ființele slabe și neputincioase să-și susțină slăbiciunea. Cei tari – cei ce-și duc în spate nesiguranțele și au curajul propriei lor netemeinicii – se află pe veci în afară de El; ei trăiesc fără superstiția vreunei majuscule, știind prea bine ce greu e oricărei vietăți, chiar atunci când ea s-a ridicat la nivelul gândirii, să niveleze conceptele sau lucrurile la șirul de realități substituibile, în cadrul generalei neînsemnătăți.

O cetate și cu atât mai mult o inimă nepopulate de idoli sunt simboluri de deșert și dezolare. Totul în noi cere – și plăsmuiește – relieful unui chip cioplit. Grăuntele de absolut ne e însămânțat[181] în însăși înfiriparea ființei; el preceda sângele. *Ceva* trebuie să fie *totul*, iată postulația[182] inconștientă a făpturii. Felurimea formulelor prin care exprimăm bunul suprem oglindește aceeași pornire adâncă sub diversitatea aparentă a expresiei. Dumnezeu sau zeii; statul sau civilizația; autoritatea sau progresul; națiune, clasă sau individ; nemurire sau rai pământesc – fețe diferite ale eternului Vițel de aur. Dorința de a izola un concept dintr-un șirag abstract sau un obiect din lumea concretă, și a-l încununa cu majusculă, e fructul unei sete adânci; rezultatul ei: Istoria. Din înlănțuirea universală, cineva sau ceva trebuie să se ridice la neatârnare[183]; un inel trebuie să nu se mai lege de celelalte. Este protestul inimii împotriva determinismului. Undeva în trecut, în viitor sau în visul prezentului, omul improvizează negația oricărei improvizări. El creează un simbol de libertate de care totul *depinde*. Astfel își asigură el confortul în cosmos, astfel își înșală el slăbiciunea.

Absolutul, care izvorăşte din tot ceea ce-i mai profund în noi, e fardul ce-l întindem peste vacuitatea noastră şi a lucrurilor, e latura superficială a adâncimii noastre, e nimbul metafizic al lăşităţii noastre esenţiale. Dumnezeu nu-i decât fuga de lumina incurabilă şi stearpă a acestei lumi, e refugiul nostru într-o obscuritate caldă şi germinativă, infinit productivă şi inaccesibilă, e apărarea noastră de ispitele ce ne mănâncă şi ne rod şi care ne-ar dezvălui un adevăr irespirabil şi un văzduh fără mângâiere. Tărie nu avem îndeajuns ca să îndurăm a fi munciţi de viziunile văzului clar. Sănătatea perfectă a raţiunii contemplând nimicul de peste tot şi[184] tovărăşia spiritului[185] cu vidul de pretutindeni sunt fatale sufletului. Atunci născoceşte el pe Dumnezeu, şi toate ale lui surogate terestre, pentru a-şi menţine cumpătul, ce din raza minţii e meteahnă şi smintită făurire.

Există un apostolat negativ, dar nesfârşit ispititor, şi care consistă în voluptatea de-a pricinui ruina unui mit sau, în cel mai rău caz, a asista numai la ea. Dărâmarea construcţiilor false sub care oamenii îşi adăpostesc zilele şi-şi întreţin minciuna viitorului cere o tehnică simplă: revelarea şubrezeniei formale a „adevărului" şi-apoi prin sarcasm şi invectivă destrămarea elanului ce l-a susţinut. Un mit este o eroare sprijinită pe caloriile sufletului. Acestea, micşorate şi secătuite, scot şi mai mult în iveală nulitatea arhitecturii logice pe care au animat-o.

Ce rost are precipitarea ruinii miturilor, când nimic nu poate opri râvna mitologică a omului, când toată devenirea nu-i decât o substituire ineluctabilă de ficțiuni ce se impun cu înflăcărare și teroare, și se descompun apoi ca să facă loc altora? Un rost are totuși: spiritul nu respiră cu adevărat decât în momentele de decadență ale unui mit, când nici o credință nu mai susține absolut o instituție și când aurora altei credințe nu s-a înfiripat pentru a ne subjuga cu lumina ei colectivă și falsă spre a ne paraliza singurătatea, jocul inteligenței sau exercițiul capricios al amărăciunii.

Fiecare clipă este un supliment de josnicie cu care durata își hrănește curgerea.

Pata pe care un ceas petrecut între oameni o lasă în suflet nici un an de singurătate n-o poate șterge, iar cea lăsată de o viață[186] de respirație-n comun nu e destulă vreme în iad sau rai ca s-o uităm.

Faptul cel mai greu nu e de a face ceva, ci de a trăi. Dificultatea este de esență, nu de accident. Fiecare ne găsim o treabă – căci viețuirea e superstiția actului – dar a fi *ca atare* este un exercițiu[187] de chin, o mistuire fără ieșire. Revelația existării ne încurcă pasul, ne taie

suflul și ne încremenește în mijlocul unei lumi fără orizont. Neajunsul ființării nu-i un rezultat al anilor copți și tomnatici, ci o meteahnă de origină, este izvorul însuși din care ni se alimentează lipsa noastră de temei. Această revelație a faptului pur de a fi devine astfel un echivalent de păcat originar, etern reînnoit în noi prin funcția însăși a timpului.

Când n-ai crezut că-n lume ți se cuvine ceva, te-afunzi în somnul fiecărei nopți cu-o osteneală de proscris.

De moarte ne apără toate instinctele; de viață, însă, nu ne apără nimic. Între două rele, poziția noastră apare insolubilă.

Perspectiva lipsei de suferință a morții ne îngrozește; dar actualitatea de suferință a vieții este groaza însăși. Să născocim o altă lume în afară de una și de alta? Omul n-a făcut altceva de când gândește și suferă. Ceea ce a adăugat peste ele e rostul – și eșecul lui.

Când mintea își închipuie toate rugăciunile ce s-au pierdut în spațiu, reduse la biete vibrații de banalitate; toate puzderiile de zei surzi risipiți în cerurile[188] rândurilor de mitologii; imensa înflăcărare a cugetului pentru legende improbabile; sângele vărsat pentru ridicole

aproximații – atunci universul pare un abator universal al iluziilor, iar sumedenia copleșitoare a acestora ia forță de substanță și de singură realitate.

De la gestul cel mai zdrobitor la cea mai volatilă evidență, de la mersul fatal al împărățiilor la micimea arbitrară a unui oarecare necaz – tot ce s-a petrecut până acum putea să nu se-ntâmple sau să se-ntâmple altcum. Ideea contingenței radicale este însă atât de cutremurătoare, încât de frică să tragem ultimele ei consecințe ne refugiem în cultul soartei și al necesității. Înțelepciunea nu-i altceva decât spaima decentă de aceste consecințe – și negația premisei lor.

*

După cum privim lucrurile – fie printr-un cuget rece, fie prin reacțiunile inconștiente[189] ale simțirii – poziția noastră în lume se schimbă total. Este imposibil ca după o analiză nepărtinitoare să nu ne vedem micimea radicală, precum este imposibil ca sub imboldul ascuns al firii noastre să nu ne considerăm centrul și ținta a toate. Diferența între gând și acțiune e o prăpastie[190]. Căci nu e nici un punct comun între a-ți da seama și-a fi. Dacă fiecare om n-ar fi pentru el însuși ultimul om, adică încoronarea finală a timpului, aderența la evenimente și acte ar fi atât de slabă, încât intervalul între intenție și faptă ar căsca un abis de pasivitate și uimire ce-ar reduce viața la o vacanță fatală. Taina

viețuirii rezidă în neputința de a duce până la capăt evidența neînsemnătății noastre. Iraționalul ce rezistă unei atât de vădite deducții conține sâmburele ireductibil al ființării[191]. Conștiința că suntem nimic și comportarea noastră ca și cum am fi orice ne expun unei dualități esențiale, al cărui irezolvabil[192] definește, în intensități diferite, ființa fiecăruia.

Ființa, în care nu zace ca germen sau ca actualitate echivalentul tuturor adjectivelor de care dispune vocabularul, este numai aproximativ vie. Noblețea neprihănită[193], străină de gama vastă a josniciei, dac-ar exista într-un ins, l-ar face mai stupid decât o josnicie pură. Căci nimic nu e mai nenatural ca maimuța înger. Puritatea riscă să fie goală, să comunice doar cu aerul și irealitatea, pe când josnicia e totdeauna profundă[194], dacă n-ar fi decât că-i solidară cu adâncimile firii[195]. Cum în fiecare din noi, întrucât suntem cu adevărat vii, coexistă cele mai contradictorii însușiri, ceea ce ne desparte[196] este numai precumpănirea unora asupra altora, și nu o esență ireductibilă.

Educația și lașitatea ne-au obișnuit să nu vedem decât ceea ce am vrea să fim, nu ceea ce suntem. Superstiția „frumuseții morale" a construit un om superficial[197]. Când, însă, ajungem a fi nepăsători la modelul după care-am dori să trăim, atunci nimic din ce credeam a nu mai fi nu ne rămâne străin. Vulgaritatea, meschinăria, pizma și tot ce se leagă de clocotul ascuns al sângelui devin elementele reale ale sufletului în care ne bălăcim

cu mai multă patimă, fiindcă n-avem curajul să le mărturisim, decât în idealurile „nobile". – Omul nu e în regulă cu sine decât necunoscându-și doza de josnicie. Dar cum ea e nesfârșit mai mare decât înclină a crede cea mai sinceră luciditate, cunoașterea de sine rămâne o problemă insolubilă. – Psihologia a fost inventată pentru iadul din om, pentru laturile neonorabile ale tendințelor lui nobile, cărora neputându-le da de fund, ea-și continuă exercițiul ei interminabil întocmai ca și iadul.

Isus a putrezit pe cruce numai trei zile; noi o viață întreagă, iar acel Dumnezeu, etern și imuabil, mai mult complice decât autor al Facerii, și-a compromis desăvârșirea în întâia ei zi, de când a luat parte la descompunerea generală în timp. Teologia cugetelor rănite închipuie o divinitate infinit coruptibilă, ce-și roade ea însăși substanța după chipul și asemănarea omului. În cer am proiectat până acum numai suprafața inimii. N-o fi el însă tărâmul ideal al tăvălirii[198] noastre-n tragedie, și nu spațiul unei eternități râncede[199]? Păcatele noastre n-au ce să mai îndrepte la icoana Diavolului; ele au însă căderea[200] să învigoreze banalitatea[201] unei serbede divinități. Căci până când Necuratul se va bucura singur de toate prerogativele sufletului, până când va rămâne el singura oglindă în care să ne vedem ascunzișurile și tăria mândriei? Este ca și cum tot ce e mai bun și mai rău în noi, tot ce e mai adevărat am fi proiectat în el – și când să-i plăsmuim dușmanul și stăpânul, neputincioși și istoviți am făurit o imagine firavă din

atributele anemiei noastre. Vom mai găsi puteri[202] să-nfiripăm în fine un Dumnezeu?

Dacă printr-un miracol, speranța ar supraviețui soarelui[203], nimic nu s-ar schimba în[204] mersul lucrurilor, ea fiind miracolul însuși[205], singura forță ce urnește clipele și le dă cuprins și înțeles. Dispariția[206] ei reduce aștrii la decoruri zadarnice și face din lumină și din întuneric fețele echivalente ale aceluiași neant. Din perspectiva vieții ca atare, disperarea e păcatul cardinal față de care omorul și-ntregul șir de vicii sunt prilejuri fără consecință. De aceea, „binele" e tot ce răsare din speranță; „răul" – tot ce o neagă. Un ucigaș, fascinat de viitor, rămâne încă făptură morală; un înger, obsedat de nulitatea timpului, se așază pe ultima treaptă în ierarhia căzăturilor.

Și ce înseamnă a spera? A asocia ideea de posibil cancerului universal; a fi victima falnică a unei sugestii de tămăduire în incurabilul vădit; a-ți lega ochii în non-sensul luminii; un joc de-a baba oarba deasupra prăpastiei.

*

Plictiseala este mucenicia celor ce nu trăiesc sau mor pentru o credință[207].

*

Toate actele vieții noastre sunt cruzimi față de semeni[208]; numai sinuciderea este o cruzime față de sine.

Eroul în genere este o ființă impură ce nu-și poate face seama; astfel el riscă totul în afară și-n plină conștiință; el vrea să se distrugă, dar îi lipsește curajul capital al luptei cu sine și-al nimicirii proprii. El se sacrifică, fiindcă are nevoie[209] de justificarea din afară a hotărârii lui de a nu mai fi. Eroismul este o formă obiectivă de sinucidere. Un patetic exterior.

Sinucigașul e stăpânul absolut al propriei lui vieți; eroul e încă sclavul lumii din afară; el vrea să se prelungească în alții, să fie exemplu rodnic, pe când cel ce-și pune capăt zilelor s-a ridicat la demnitatea singurătății; el a învins pe veci atracția vulgară a utilității. Isus, hulit, scuipat și răstignit, n-a cunoscut desigur acel fior al supremei desolidarizări[210] ce l-a mânat pe Iuda spre ultima consecință. E drept că Isus n-a fost un adevărat erou, fiindc-a înviat, și nici Iuda un sinucigaș model, fiindcă a trădat. Sunt prea multe temeiuri la rădăcina actelor lor. Idealurile și oamenii i-au pus prea adânc în mișcare[211]. Astfel exemplul vieții lor e prea plin de motive ca să fie concludent. Dar cine e de vină că eroarea pietății și a hulii l-a făcut clasic?

O minte filozofică trebuie să respingă ca vulgară orice idee de propășire.

Viața face din fiecare din noi un proscris și din fiece semen un călău.

Toate[212] treburile acestei lumi nu sunt moduri, ci *mode* ale timpului. Și timpul însuși pare a fi doar o modă a eternității. Devenirea e-o demodare continuă a existenței. Cu toții ne-nvârtim între frivolități tragice, noi înșine oferind exemplul tipic al acestui echivoc. Și cum rostul a tot ce e e să devină modă și să iasă din modă, moartea rămâne în afară de nestatornicia ușuratecă și se izolează ca unică excepție în farsa generală. Sublimul trece; bucuriile se usucă; spaima însăși descrește; – numai moartea scapă de[213] certitudinile improbabilului. Căci în fiece joc singurul lucru serios e sfârșitul jocului. Cât dănțuim nu ne vedem petele de sânge pe mâini; hora odată isprăvită, viața a devenit simbol vid[214] și ne pierdem înainte de-a fi avut vreme pentru remușcare.

Umanitate nu există decât în climatul blând și înțelegător al îndoielilor. Învăluind sufletul și lumea într-o dulce destrămare ce nu se mai gată, ele ne apără de brutalitatea crezurilor și de intoleranța inerentă oricărui delir. E drept că fanatismul este motorul istoriei; dar ritmul ce-l impune el evenimentelor și oamenilor este plătit atât de scump și rezultatul atât de firav, încât o disoluție interminabilă e infinit preferabilă epilepsiei[215] eterne a falsei reînnoiri. Pe când scepticismul îngăduie și-ndură nebunia fiecăruia, fanatismul convertește în normă furia individuală. Instinctul convulsiv devine autoritate; patologia, lege. În religie, în politică, în

morală el creează absoluturi monstruoase, surogate sanguinare ale divinității. Oricine crede în ceva fără rezervă și fără frică de eventualitatea vreunei întâmpinări devine sclavul propriei lui inspirații sau sminteli – și o primejdie[216] directă pentru cei din jur. Căci omul cu adevărat rău este acela care nu se îndoiește de propria lui credință, căruia „adevărul" i-a apărut printr-o minune, prin neputința lui de-a cumpăni valorile. Cine n-are simultan un surâs și-un rânjet pentru „idealul" său se așază în mod necesar în afara spiritului! Numai o evlavie ironică față de[217] râvnele noastre ne poate salva de la vulgaritate. Prin consecințele ei, o credință necontrolată e mai bestială decât cea din urmă patimă. Aceasta poate duce la remușcare; pe când cealaltă mână sigur la intoleranță. Latura mârșavă a tuturor aderenților la viață...

Este ceva necuviincios în orice ideal[218].

A avea un suflet pornit spre răzvrătiri[219]; a urî convulsiv injustițiile de sub soare; a te cutremura sub suflarea bestială a semenilor[220]; a fi înjunghiat de rânjetul ucigaș al creaturii și a afurisi Creația, solidificare prea vizibilă a ideii de nedreptate; –

...și, dintr-un rest de filozofie și din învățămintele experienței, a nu putea face nimic, a renunța la actul de revoltă, a capitula în nemângâiere și-n consolările deșertăciunii.

E toată contradicția între reacțiunea[221] spontană a firii tale și încremenirea rezultată din reflecție și din dezabuzare. – Lucifer a fost cel mai puțin filozof înger. Aripile lui n-au fost ostenite de-un zbor lucid; cunoașterile lui nu i-au istovit prospețimea, din care răsare naivitatea sublimă al oricărui protest. Un înger fără experiență, pradă nobilă a unor amărăciuni curabile. Căci a crede că se poate îndrepta ceva, că făptura și facerea pot fi rânduite într-altă ordine este a cunoaște doar amarul temporal și a închipui la capătul lui o ieșire ce nu-i iluzie. Tovarășii lui care au rămas în sânul Atotputernicului, *ei* sunt cei ce au știut totul, fiindcă ei au cunoscut zădărnicia oricărei ispite, ei sunt acei ce se odihnesc în somnul dulce al veșniciei ireparabile, oblăduiți de căldura etern searbădă, dar sigură a aripilor lor reacționare. Ei sălășluiesc încă în binele învechit al lui Dumnezeu, în *răul* nostru.

A răsturna lumea nu putem; a o accepta și mai puțin. Acest conflict este formula de viață a pământului, al cărui ireparabil ia caracter de singură soluție.

Oamenii se împart în două categorii: în cei ce trag consecințele actelor lor și în cei ce nu trag nici o consecință. Pe unii, blestemul îi face[222] să plătească totul; pe ceilalți, norocul îi scutește. Această discriminare absurdă a soartei poartă numele de injustiție. Ea desparte – fără vreun criteriu ideal și fără necesitate morală – pe muritori. Unii veghează pe-un așternut de ghimpi; alții

visează pe unul de petale. Osânda este irațională ca și fericirea. Pe fruntea cartilaginoasă din măruntaie e scris[223] ce va să vie, și, după cum ne este să ne-mpleticim în zdrențele existenței sau să purtăm cunună[224], avem de urmat un drum de vină sau de fală[225], de care n-avem vreo răspundere sau merit. E ca și cum în lume n-am fi venit la timpul nostru și nu ne-am găsi vreun loc pe seama noastră[226], meniți nedrept la noroc și nenoroc; un joc de păpuși, în care nu știm cine zgâlțâie sforile, încât surâdem prostesc la gesturile noastre, spre a uita ridicolul nașterii, aiureala vieții și năucirea deznodământului.

Cantitatea de amar ce zace-n fiecare n-o traduce nici o cifră, și mai puțin o definiție, ci doar acele priviri fără obiect, grele[227] de o tânjire rece, și c[ar]e plutesc pe ruina tuturor rosturilor.

Când nu găsești în tine nici[228] un temei și nici un izvor de mângâiere, deznădejdea altora te lasă rece, o privești neputincios și-ți pare de ne-nțeles. Mila, rezultată dintr-o însângerare imediată a simțirii devine cu timpul abstractă; te doare suferința a tot ce este, dar n-o mai simți pe-a nimănui. E o liniște[229] în care și o lacrimă ia proporții de zarvă, e o nepăsare în care și o părere de rău ia înfățișare de bâlci. E neputința de a-ți mai închipui inima[230].

Orice formă de nostalgie închide în sine o aspirație inconștientă, voluptuoasă și vag-dureroasă după dispariție. E răul prelung al sufletului, pradă în visul unui alt sălaș decât viața[231], lihnind după un mai inefectiv pământ și mai vecin petic[232] de inexistență.

Fiecare ins fiind pentru el însuși[233] nu un univers în mic, ci universul însuși, lupta dintre oameni[234] seamănă unui apocalips înăbușit, convențional în aparență[235], dar infinit tragic în adâncime. A te ține în rând cu ei înseamnă a face dovadă de o inimă de piatră, de o nesimțire câinească și de o astfel de tăbăcire a epidermei și a minții[236], încât te întrebi dacă, din moment ce continui a fi, nu faci și tu parte din hoarda generală, pe cât de crudă, pe atât de ridicolă. Fie în învălmășeală, fie spectator, respirarea[237] acrului nemilostiv al vieții este mărturia unui suflet de fiară[238], cu colții mai mult sau mai puțin tociți. Orice ființă vie din moment ce-și acceptă viețuirea își merită osânda.

Există totuși o diferență în defavorul [*sic!*] omului: pe când orice animal de pradă este prada unui alt fel de animal, omul rămâne pradă a omului. Cain și Abel prefigurează întreaga istorie; e [*sic!*] simbolul a tot ce a urmat. Dușmănia e cuprinsul fiecărei clipe a timpului. Și cum ar fi altcum, când fiecare om este pentru el însuși obsesia supremă, când orgoliul este un eufemism al bestialității și ceea ce nu-i el[239], primejdia mai gravă a falsei modestii? În afară de acei ce renunță la toate,

prin asceză, prin sinucidere, prin sfințenie sau prin dezgust, în afară de cei ce se pătează de propriul lor sânge – restul oamenilor compune turma de ucigași banali, prin care ne plimbăm oboseala și scârba, până ce[240] privirile și actele lor ne vor istovi tăria de a ne mai împărtăși din vreo soartă.

Neîndestulare – cuvânt ultim al pământului și-al inimii. Nimic aici jos și nimic dincolo în înălțimi nu poate ogoi dorința sau umple vagul ce împrejmuie[241] miezul stors al traiului. Urâtul – cu senzația de avânt zvântat și de aripi deșarte – stârnește în încheieturile ființei o patimă a pierderii în ceva ce-i afară de orice. În lume până și sublimul se mucegăiește, căci fiece față a ei adevărește zădărnicia ce pătrunde peste tot, cu excepția inexistențelor[242] impermeabile ale geometriei – disciplină insensibilă deșertăciunii. Nici un rost plăsmuit de om sau găsit de el gata sub soare nu poate da îndestul setei ce ne roade și ce-i prea mare pentru puterile noastre și putințele firii. Căci totul în noi se naște spre a fi neîndestulat; – și această dramă a virtualității își află expresia veșnic reînnoită[243] în tristețe[244], răspuns al ființei noastre la lipsa de obiect a lumii și a inimii.

A fi mort nu dovedește[245] nimic. Dar a-ndura[246] timpul într-o înmărmurire lipsită de cuvinte; a-ți simți sufletul ferecat și cu el limba[247], ochiul și urechea; a trece pe lângă slove, priveliști și glasuri ca-ntr-un cimitir al

stupidității; a zace sub lumină și sub noapte cu nepăsarea unui oftat surd, sinistru și etern mut; a ști că sângele nu răspunde nici unei zvâcniri a Creației; că nici o sevă din lume nu se strecoară prin căile rosturilor tale; că trupul se reazimă în spațiu ca o statuie decapitată și irosită, al cărei simbol nimenea nu-l caută și nici nu se scoboară spre a-l întrevedea; a bâigui o rugăciune fără slove ca un vierme lihodit[248] într-un univers de piatră; a nu găsi destulă zeamă în pustiul mădularelor[249] pentru a cerne o lacrimă; a-ți târî mormântul ca un melc cochilia; a bate la porțile minții pentru ajutorul vreunei idei și ideile să-și întindă aripile ca ciori moarte pe lipsa de pășune a creierului; a scormoni întinderile inimii[250] și a nu afla decât spuza fostelor simțiri și-o ultimă pâlpâire a vremii; a fi martorul stingher al acestei stingeri, când cea din urmă rază frântă din soare putrezește pe tărâmul vrășmaș lui – aceasta înseamnă că a fi mort nu dovedește nimic, și că a muri înseamnă totul.

Cel ce n-are darul supunerii și nu-și poate pleca nici cugetul și nici simțurile unui rit intelectual sau unei ordini din afară, cel ce vede până și-n utopie sau apocalips un program, iar în orice fel de ideal sau ficțiune o prefigurație de paragraf – aceluia nu-i rămâne decât chinul mândriei[251]; cu un singur punct de sprijin: suferința[252]; cu o singură referință: singurătatea. Haosul ar fi intolerabil fără posibilitatea de reper închisă în imediatul și în certitudinea durerii. Aceasta e concretă și sigură. Din ea, *ceva* va trebui să se ivească[253]. Și-această

așteptare a nu știu cărei iviri dă o iluzie de cumpăt sufletului vag divizat de tot ce nu e el. Este în același timp[254] o năpustire spre mântuire și-o opintire împotriva ei. Contradicția se neutralizează într-un prezent al nimicului, amestec de estetică a haosului și de elevație a amărăciunii.

Este cu neputință a accepta vreo lege a lumii; de altă parte, e imposibil a deveni tu legea ei. – Conflictul acesta împins la capăt are un singur deznodământ: sfârșitul omului.

De ce ideea că ființa asta de nimic este menită nimicirii, ca o concluzie închisă deja în irezolvabilul premiselor ei și nu printr-un accident al naturii, ne doare mai mult decât descoperirea inexistenței lui Dumnezeu? Nu oare fiindcă universul va rămâne singur fără să-și mai *știe* suferința? Izbânda absolută a destinului mut și orb ne îngrozește mai mult decât poruncile conștiinței.

Muzica mi-a terciuit instinctele, voința și nervii. Efectul ei s-a mărit sub imboldul delicvescenței generale cu nume de Viață[255].

Orice act de viață este un act de preferință, este o aparență convertită-n idol. Individul alege ceva și refuză restul; națiunea, care-i o abstracție, în ura împotriva altei națiuni, devine concretă, vie, trăiește, iar

omul, opunându-se necontenit lui însuși și naturii, se hrănește dintr-un conflict care, la urmă, îl definește. *Vietatea* este prin esență negația obiectivității. Când ajungem să acordăm lucrurilor și ființelor prețul lor intrinsec, independent de interesul nostru, înseamnă că ne-am așezat în afară de rândul lor, că impulsul gesturilor noastre nu mai vine din ceea ce e viu. A nu împărtăși iluziile tribului, prejudecățile națiunii, fascinațiile omului, a fi stâncă gânditoare, a fi purificat prin obsesia devitalizantă a nepărtinirii, a-ți face din instincte răscoapte izvor de voluptate rece, nedegradată de vreun freamăt, a nu mai îngădui în duh complicitatea nici unui fior, a învinge gustul și dezgustul, revolta și resemnarea – iată condițiile primordiale ale unei judecăți, neîntinată de ceea ce-i în noi[256] cetate, nație, reformă, viitor și întreg restul de minciuni, inerente patologiei existenței. Iată ce e poate condiția adevărului. Decât, ea te pune în conflict cu toți și cu toate – și recazi astfel în situația pe care ai învins-o și-ai negat-o. Ea te obligă să te preferi, când nimic nu te mai îndreptățește și nimeni nu te mai acceptă. Nepărtinirea devine ideal, pasiune; te aruncă astfel, printr-un ocol, în șirul actelor pe care le-ai refuzat. Orice poziție, chiar aceea împotriva vieții, e infectată de viață. Stările contradictorii se deosebesc prin cuprins, iar nu prin înfățișare. Doi dușmani sunt același om în două feluri. Numai[257] cel ce organic e în afară de orice, cel ce reușește în mod naiv să nu trăiască, numai acela e alături, dedesubt sau deasupra firii. Până și faptul de a face considerații asupra vieții dovedește afinități tainice cu ea. Obiectivitatea

e un ideal mai greu de atins decât sfințenia, fiindcă a fi obiectiv înseamnă a fi în conflict cu toate atributele și surogatele vieții, respirând totuși – pe când a fi sfânt presupune un acord cu o lume ce am creat-o, a mea sau a lui Dumnezeu, un pământ zvârlit în cer – pe care îl prefer, care mă satisface absolut. Obiectivitatea e tot ce poate fi închipuit mai în afară de nevoia de mântuire, această transpoziție nobilă a reflexelor noastre și a refuzului de a vedea lucrurile așa cum sunt. A vedea ceea ce este așa cum este – e moartea, a vedea ceea ce e așa cum ar trebui să fie – viața.

Nepărtinirea absolută e una și-aceeași cu moartea; *idealul* nepărtinirii e-o formă a unui orgoliu pervers[258] însetat de inaccesibil[259].

Existența omului are ceva infinit înduioșător. Un animal ce-a învățat să râdă și să plângă și care a plătit atât de scump exercițiul acesta aparent contradictoriu, dar în fond identic. Ideea că materia va supraviețui tuturor lacrimilor[260] ce au fost vărsate, ce nu s-au scurs în Dumnezeu, ce s-au uscat în timp! – Și dac-ar fi să visăm[261] un istoric imaginar și inuman, ce la plinirea vremii ar scrie povestea tărâmurilor, la capitolul om ce ar avea de însemnat? Desigur nimic mai mult decât: o vietate[262] ce a ieșit pentru un scurt timp din rândul celorlalte vietăți[263] prin râs și plâns, al căror folos și înțeles nu face a le descifra.

Deosebirea între a fi și a nu fi este aceea dintre greață și absența ei.

Națiunea este forma pe care a luat-o păcatul originar, sprijinit de poliție[264].

Societatea – multiplicarea pe planul ordinei a Căderii inițiale, neîndestul de puternică pentru a eterniza[265] haosul.

Fiece clipă din viață este o cruzime inconștientă[266]. Cineva, de care nu ne dăm seama, suferă undeva înaintarea noastră-n timp. Istoria universală nu e atât conflictul între tirani și victime, cât o anulare reciprocă între călăi. Și ce e *istoria* fiecărui ins? E nostalgia mielului să devină lup, e moralitatea pe de-a-ndoaselea a Fabulei. Căci fiecare ființă nu visează decât colții ce nu-i are.

Evlavia învăluie inutilitatea lumii în taină, pe când plictiseala ne-o dezvăluie[267] goală pentru totdeauna. Când nu e nici un folos în mersul general, când el nu ascunde nimic, nici măcar pacostea unui înțeles ca-n tragedie, când bucurie și suferință sunt doar forme ale irosirii în timp[268] și timpul devine idolul negativ al irosirii noastre, atunci ce taină să descoperi în sămânța firii și la capătul lucrurilor? Urâtul este expresia sufletului redus la o funcție pur descriptivă, de înregistrare, când nu mai are forța de a[269] învigora înfățișările lumii și a le proiecta vreun farmec și sens. Universul redevine[270]: totul *ca atare*; – iar istoria, devenire pură, furie

absurdă a mobilității, clipe zănatice dezbinate de vreo Creație sau de vreo Judecată din urmă. Astfel, vacuitatea[271] lăuntrică își găsește corespondență în vidul din afară, și din ele se naște plictiseala[272] ca un fel de consacrare a lipsei de temelie a inimii și-a lumii. Este procesul invers evlaviei, ce descoperă totul unde nu-i nimic. Plictiseala refuză, însă, riscul iluziei. Și astfel descoperă ea nimicul în tot.

Orice realitate de suferință care întrece limitele firești devine spectacol. Mila nu mai are ce căuta, și nici filozofia. Într-un apocalips nu mai există sentimente. De aceea, marile catastrofe ale istoriei nu pot fi înțelese decât *estetic*; de le-am trăi[273] pe plan uman, de ne-am afunda în detaliile sângelui, am înnebuni. În fond nimeni, dar absolut nimeni nu e în stare să ia asupră-și suferința altuia; cu atât mai puțin suferințele istoriei. Tot ce putem face e să privim talazurile de suspin, dacă nu vrem să ne înecăm în ele.

Tot ce îndulcește viziunea implacabilă a răului e utopie[274].

Tot ce viază se definește prin virtualitatea de a nu via. Suma de ne-ființă, consubstanțială nesubstanțialității noastre, constituie echilibrul[275] instabil ce face din viață

realitatea ambiguă, separată și neatârnată de Absolut. În acest sens, viața nu-i decât o întârziere subtilă și indefinită de a ne scurge în Dumnezeu. Atributele noastre sunt acelea ale unui provizorat tragic, pe care nu-l putem înfrânge cu mijloacele existării, existarea noastră nefiind adevărată existență și neputând fi așa cum e decât prin refuzul acesteia. Viața este îndrăgirea Căderii și a tot ce ea aduce cu sine ca noblețe, suferință și luptă. Este o arenă sângeroasă, împrejmuită de ghearele morții și ale divinității – și-n care ne zbatem până ce cădem pradă uneia sau alteia.

Aseitatea proștilor și a lui Dumnezeu...

Nu putem urî decât ceea ce *este*. – De aceea, neantul e o obsesie atât de periculoasă.

Că teologia[276] a conceput omul după chipul[277] lui Dumnezeu e lucrul cel mai de neînțeles în istoria închipuirii[278]. E sacrilegiul consacrat de credință.

Evenimentele sunt tumori ale timpului; oamenii – agenți ai puroiului, și istoria – puroiul însuși.

Peste mușuroiul uman calcă pașii Diavolului și-l împrăștie în groază. Și din această groază se naște[279] rugăciunea și evlavia și Dumnezeu.

Există o tristețe a neputinței și una a cunoașterii. Într-amândouă, creatura își ispășește propriile ei margini[280].

Viața este o melodie a expirării. Până și ce-i imn în ea e voce a zădărniciei pervertită-n strigăt, iar ce e izbândă, în cel mai bun caz, e un acord în la major al nimicniciei[281].

Ceea ce e nou în lume e iluzia a ce e nou. Dar această iluzie e totul, e tot ce numim lume[282]. Față de neant, Creația este un plus falnic de deșertăciune în care ființa găsește mângâiere într-un fel de măreție mahmură și fără de folos.

Viața face din fiecare din[tre] noi o zdreanță; anii ne învechesc visurile și mădularele; contactul cu oamenii ucide prospețimea și râvna[283] nătângă după „ideal"; dragostea devine un joc sterp și un obiect de știință; instinctele se năclăiesc; inima o pompă care scârțâie; mâhnirile se-nchid în sine din oboseala[284] prea multelor și sigurelor verificări; durerea nu mai e curioasă

de sine și astfel nu mai fecundează duhul; încheieturile nu mai leagă organele osândite la anatomie; totul este o alandala jalnică, în care năucirea noastră singură mai pare a păstra o urmă de logică și de cuviință, când universul[285] e o zdreanță, iar speranța noastră petecul ei inefectiv și invizibil.

Orice om ce crede absolut în ceva este dușmanul de moarte al „adevărului" și al „realității".

Fanatismul – stupiditate[286] vibrantă vrăjită de un ridicol Necondiționat. Transformarea unei fețe a devenirii în unică realitate; convertirea unui aspect al duhului în punct fix de reper; ridicarea „evenimentului" la rangul de simbol fără apel – iată mecanismul de siluire a diversității ce definește intoleranța oricărei credințe.

Creștinismul desparte istoria în două, ca și cum înainte[287] și după Isus *timpul* n-ar fi același. O moarte pe cruce nu poate schimba viața[288] – și mai puțin moartea. Pentru un credincios, însă, Isus rămâne Evenimentul. – Decât, istoria nu cunoaște nimic *în sine*.

Partizanul unei secte politice trăiește obsesia majusculei, întocmai ca orice credincios. Tot răul și puținul bine ce-l cunoaștem în timp derivă din viziunea trunchiată a fanatismului. Prefacerile societății – sub pretextul incalificabilului „progres" – sunt posibile prin rezistența la văzul clar, la existența contradictorie, prin suprimarea spiritului descriptiv. – Epocile fecunde sunt fatale duhului. Căci orice „creație" se face în dauna înțelegerii și a nepărtinirii[289]. A lua parte la ceva înseamnă a te reduce la un sistem de acte ce exclud pe toate cele-

lalte; a suprima pe vecinul *divergent*; a recurge la stat sau la poliție, în tot cazul la o *uniformă* pentru a decide în materie de controverse ce au făcut eșecul filozofilor; a da, în fine, o direcție unică suflului.

De aceea, nu se poate respira decât în epoci sterile – în epoci în care fiecare ins ia parte *cel mult* la sine.

„Infinit" – „suflet" – „univers"[290] sunt vorbe ce nu ascund nimic, sunt poleieli nobile prin care fugim stările de fapt[291]. Ceea ce zace sub vidul slovelor e neputința noastră de a fi deopotrivă cu lumea și încordarea ce urmează, până ce moartea ne omoară sau ne omorâm.

Omul este o ființă înstrăinată: de Dumnezeu, de materie și de sine. Vărsându-și vitalitatea în surghiun, el este străinul[292] ca atare, colindând pe un pământ pe care-l neagă și desfătându-se cu viciu în propria lui excepție. Leacurile ce le născocește nu-i fac onoare: cer, fericire, Creator, progres – ce farmacie mediocră! Negațiile spiritului sunt singurul lui titlu original. Restul e o prelungire a instinctelor, izbânzi vulgare ale *obiectului*. Esența omului rezidă în împotrivirea la orice.

A îndrăgi cenușa asemenea unei păsări Phoenix ce-ar disprețui învierea...

Nimic, nici măcar plânsul nu poate frânge sau împestrița durata stătătoare, refractară alchimiei. Unduirile

monotoniei care constituie viața se nivelează-n moarte, fără ca din impuritatea uneia sau alteia sufletul să extragă un metal mai pur. Ne mișcăm pe un tărâm în care lucrurile au același preț, în care neghiobia ține cumpăna universală și-n care ținta prefacerilor este fumul[293]. – Mai repede elementele toate se vor converti în aur, decât substanța omului în nădăjduire. Căci noi nu trăim din speranță (care e *totul* și a cărei binecuvântare n-a atins-o nimeni), ci din *iluzia* speranței. O ființă complet posedată de speranță n-ar avea ce mai invidia lui Dumnezeu. Dar o astfel de ființă e mai greu de închipuit decât non-sensul raiului. Acolo unde nu e spaimă și neîmplinire gândul n-are ce căuta. El e un copil natural al acestei vieți ce se devoră pe sine[294] într-un spasm al inutilității și cu pretexte sinistre de rost. Nemesis între vals și abator.

Tot ce e „profund" derivă din senzație; mistica însăși nu-i decât o exasperare nervoasă. Regiunile inverificabile și îndepărtate[295] le simțim în intensități paralele duhului. „Absolutul" este fructul unei crize, unei vacanțe a examenului. Există o singură certitudine pe care s-o fi dobândit la cântar? Și o singură plinătate ce să nu răsară din fior – furie temperată de vagul ce o naște? Luminile și umbrele în care ne desfătăm sau ne chinuim sunt suspecte; origina lor nu e nobilă; rezultatul lor nu e închis în nici o formulă limpede și durabilă. Freamătele toate au izvor obscur și nu duc mai departe de o măreție de periferie. Ele mor în lipsa lor

de definiție, ca tot ce rezultă din trâmbițările sufletului. În artă ca și-n viață, orice fâlfâire sfârșește în vulgaritate.

Spiritul nu e pur cu adevărat decât în îndoieli.

„Blestemul" – cuvânt cum nu se poate mai misterios, ce dezvăluie o imensă realitate, ce exprimă totul – și nu explică nimic[296].

Scepticismul – sau nevalabilitatea oricărui reflex...

Problema nu este atât cum cineva poate muri pentru ceva, cât cum se poate trăi pentru nimic. Rostul aparent al omului este să servească, să se istovească ridicol spre un scop, să se frământe în josnicia folosului. Totul contribuie să-l oprească de la neatârnarea de orice țintă, de la emanciparea din utilitate. Curajul nu consistă în a face ceva, ci în a nu face; curajul consistă în refuzul de a servi, în *voința* de a nu servi. Sau a accepta lupta cu conștiință de sinucigaș, iar nu de erou. – Umanitatea a făcut până acum destule lucruri în bine și-n rău ca omul să-și permită a pune un punct cu oboseală și cinism sau, dacă timpul îl convertește-n virgulă, să se străduiască mai departe într-o sforțare, izvorâtă din dispreț și-ncununat de el. Când ne vom cere cu toții scuză pentru fiecare act, atunci vom putea vorbi de progres fără să roșim.

Nevoia de mântuire pricinuiește-n lume tot atât rău ca pornirea spre distrugere. Amândouă, cu mijloace diferite, creează daune identice[297]. Un om ce-și caută mântuirea este tot așa de puțin îngăduitor ca unul ce calcă pe toate[298]. Căci orice țel duce la tiranie. În numele împărăției cerurilor nu s-au făcut mai puține crime decât în cel al paradisului terestru. A exclude ceva – în funcție de orice – înseamnă a dori suprimarea automată a tot ce nu-ți aparține. Fiece existență poartă în sine un fanatism incurabil; fiece ființă e setoasă de victime. Ce act nu e implicit un act de intoleranță? Imboldurile noastre de s-ar converti în pași ar rămânea ceva sub soare necinstit de ei? Și tot ceea ce fac ceilalți și tot ceea ce facem noi nu este o suferință pentru îndoielile prin care ar trebui să îmblânzim și să înnobilăm actele? Viața nu-i decât un doliu permanent al scepticismului.

Între o afirmație și o negație nu există decât o diferență de onorabilitate. Atât logic, cât și afectiv, ele sunt convertibile.

Cine este capabil de ceva este capabil de orice. Din clipa în care-ai făcut un pas în lume, ai aderat virtual la toate înfățișările ei. Faptul de a fi nu ne scuză de la nimic și nimeni nu e scutit de privilegiul acestei

osânde. Căci banalitatea respirației se mărginește cu Apocalipsul.

În fiece zi și-n toate zilele, și în amiezi mai mult ca-n înserări, mă-mpărtășesc din funeraliile indefinite ale luminii, căci sufletul nu pare a mai găsi podoabe în afară de ceremonia finală a soarelui, repetată zilnic de fastul pe dos al inimii înaintea[299] apusului legal[300].

Singurele clipe ce nu ne înjosesc în fața noastră sunt acelea în care am lichidat obsesia vremii[301] și complicitatea cu Creația, și-n care am presimțit nu știu ce lumină mai pură ca neantul și-acea muzică desprinsă din ruina tuturor tăcerilor.

A *percepe* timpul: pauză intimă și delicată a vitalității.

Ceea ce e mai profund în creștinism este revelația cărnii. Știința a înlocuit-o cu materia, și a neutralizat astfel o realitate multiplă și complexă. Materia nu dă socoteală de nimic; în ea nu e nici plăcere, nici durere, nici păcat, nici puritate. Știința n-are nici un raport cu esența omului, pe care un poem vedic ne-o descoperă mult mai mult decât toate rezultatele calculului și ale experiențelor. Pentru ceea ce *suntem*, n-avem nevoie

să „știm" nimic, n-avem decât să ne adâncim în palpitațiile secrete sau vag vizibile ale acestei cărni, în care totul se petrece, care suferă toate și-a cărei exaltare sau măcinare ne scoate uneori din lume și ne duce totdeauna la fund. Până în cugetele cele mai abstracte se insinuează ea și întreține închipuirile noastre deșarte sau nobile într-o zeamă de păcat. Căci ea e hrana de seamă a vremelniciei, dacă nu vremelnicia însăși.

*

Atâta vreme cât prejudecățile sunt tari ca instinctele, a lua parte la zvârcolirea mușuroiului uman este oarecum înțelesul ultim al fiecărei existențe. Dar când netemeinicia[302] lor se dezvăluie ochiului ager și inimii dezlipite de vrajă, lumea devine o Vale a Plictiselii. Atunci rămâi spectator năucit în mijlocul goanei generale; cetatea pare o casă a smintelii; interesele și țintele fiecăruia și-ale tuturora, semne ale unei agitații oarbe, iar chinurile și frământările lor, banalitate absurdă. Și – sub privirea seacă a Urâtului – până și suspinele creaturii își pierd sensul în acest ex-univers lacrimal, în această Vale dezafectată a Plângerii.

Cum om prin om nu se poate mântui, cum omul este cel mai mare dușman al omului, o formă sau alta de dumnezeire[303] va rămâne întotdeauna ispita cea mai adâncă a făpturii.

Starea celui scârbit de semeni nu e comparabilă decât unei naturi ce și-ar renega anotimpurile.

Orice prezență – fie ea cât de mare – hrănește visul unei absențe echivalente, iar toate [cele] ce sunt conspiră la icoana lor pe dos. Din universul tot extragem ideea lipsei[304] de orice, pentru a ne despăgubi logic[305] de captivitatea în ființă și de neputința inimii de a se neatârna de sânge.

De urât nu ne poate vindeca decât un miracol[306].

Tot ce izvorăște din entuziasm este eroare, iar ce nu izvorăște din el e negație a vieții.

Nu că n-am speranțe, dar ele nelegându-se una de alta nu pot da culoare vieții și nici îmbina într-un sistem actele ei. Sufletul e un arhipelag de nădăjduiri solitare[307] și c[ar]e se contrazic, până ce valurile care le-mprejmuie, cu îndârjirea aceluiași scop, sapă insulă după insulă, căci speranțele se-nfiripă și trec, dar disperarea e aceeași. La temeiul sevei noastre zace negația ei; iluziile coexistă sau se înlocuiesc unele pe altele de-a

valma[308] sau fără șir. Metodă nu există decât în elementul ce le naște și le nimicește, în marea de nemângâiere în care ele se scaldă, cu prestigiul[309] de-a fi totul, și ele nefiind decât crize[310] trecătoare[311], deliruri sau nevoile de fast ale deznădejdei.

De pământ nu mă leagă decât neputința de a-i aparține. Viața-i o prejudecată întreținută până și de tristețe. Atât inexplicabil[312] ridică prejudecata la nivelul de taină.

A fi deasupra oricărui adevăr; a fi dincolo de orice convingere; în orice durere a te întrezări în afară de ea; a face din conștiință un exercițiu paralel propriului tău duh și a surâde[313] de departe limitelor lui; a găsi întotdeauna un punct de sprijin exterior a tot ce ești; a născoci încontinuu o referință străină sau ucigașă eului;

...a împinge[314] filozofarea până la ultimul cuvânt, la ultimul cuvânt al ineficienței și-al ridicolului.

De când am renunțat să mă-ndrept pe mine și pe alții, viața îmi pare un exercițiu *în sine*, nespus mai suportabil decât visul unei prefaceri și înșelăciunea unui „alt" om. Cine mai poate fi robit[315] de fascinația unei vieți „noi"? Istoria este o paradă[316] ce inspiră senzații inedite pentru acel gură-cască pe care-l ascundem fie-

care în noi. Dar pentru cugetul dezmeticit, în fiece loc al spațiului și-al timpului este același sânge, aceeași fală, același chin și-același haz. Până și costumele și idealurile se schimbă doar de culoare și de nume. Un psiholog atent ar fi epuizat capitolul om din câteva gesturi și cuvinte ale întâiului nostru străbun. – Orice eveniment ni se pare fără seamăn – și această iluzie ne face să luăm parte la el. Adevărul e că toate lucrurile și toate întâmplările sunt tot așa de vechi sub soare ca soarele însuși, că fiece suferință ce ne pare fără precedent – căci altcum n-am putea-o suferi – este doar o modalitate a aceleiași suferințe, legată de tot ce este, a fost și va fi. Izbânzile și prăbușirile le credem *unice* – căci altcum cum ne-am bucura sau ne-am întrista? Pentru a trăi ne trebuie vraja aceasta a *unicului*, spre a umfla cu vis fals fiece moment al timpului, aparent fără egal și-n fond tot așa de nul ca toate celelalte momente ale timpului.

Întreg amarul ființării[317] se evaporă la *ideea* că oricând e în putința noastră să-l curmăm, că ascundem în noi înșine imensa libertate a absenței noastre și că ne putem răscumpăra căderea[318] în dureri sterpe sau în banalitate prin genialitatea negativă a sinuciderii. De n-am fi în stare să ne închipuim – și să ne consolăm astfel – prilejul prin care ne-am face seama, actul infinit al liberării de sine, viețuirea n-ar avea nici o scăpare din ea însăși, iar ocna respirației nici o bănuială de văzduh. Dar această idee face din fiecare din[tre] noi un stăpân, fără a fi totuși slugi fiindcă n-o trecem

în fapt. Să fie oare că adevăratele sinucideri sunt acelea ce nu se consumă? Având rețeta sigură a răului și a-l purta totuși mai departe...

După ani de zile de dezmăț trist, pe nesimțite sau în chin, legăturile cu viața s-au desfăcut[319] și te pomenești deodată despuiat de toate[320] în mijlocul unui prezent ce neagă mersul tău și-al timpului. E viața ce nu mai are nici un atribut; inima i le-a răpit pe rând, până ce amândouă s-au secătuit, victime ale unui dezacord prelung și-obscur. Pe vremea când sângele îngâna imnul tainic al speranței, când eroarea era spaima nobilă ce învăluia vulgaritatea actelor, când nu știai că amarul poate da roade, că el e singurul rod, că tot ce are gust sub soare va[321] trece-n teascul lui și că din Creația lipsită de vină[322] el va stoarce doar must înveninat – pe atunci nu bănuiai[323] meleagurile acestea în care buze sterpe îngaimă[324] adevăruri ucigașe, cele ce vor fi nu-ți păreau utopie[325] a clipelor de față și tot ce este pasul din urmă a tot ce-a fost să fie. Pe-atunci mersul a toate luneca blând sau cu fală spre necunoscut, pe când acum, înfundat într-un popas ce nu-i hăituit nici de curiozitate și nici de ispita vreunui alt văzduh, se-ntoarce împotriva lui însuși și-n împietrire își suspendă rostul.

*

Dacă n-am avea exercițiul statornic în îndoieli, dacă nu ne-am educa stăruitor în cultura nobilă a scepticis-

mului, dacă n-am însoți naivitatea fiecărui act de o ironie corespunzătoare[326] – metehnele naturii[327], rânjetul hienelor din jur, păcătoșenia fărturii ca atare ar sfărâma zăgazurile sufletului și furia ne-ar îneca în propriul nostru potop. [De] nedreptatea și prostia între granițele lumii s-au molipsit până și aștrii; cerul de mult nu mai e limită căderii imanente. Tot ce se mai poate face e să ne cultivăm în stăpânirea de sine, să ne îngrijim o cuviință îndurerată și să purtăm ceva din înfățișarea reținută a fostelor tristeți. Un ideal de eleganță-n iad...

Din viață trebuie să facem un sonet – sau să ne spânzurăm.

Acordurile vieții se compun dintr-un amestec indiscernabil de vodevil și parastas. E-o comedie cu accent funebru; o interminabilă înmormântare în sunet de flașnetă; e un șir de lacrimi a căror sare a ucis-o ridicolul; e-un schimb continuu de farsă și de suflet; e o melodie ce nu intră în nici o muzică – pe care o cântă totuși toate glasurile.

Osteneala care răzbate până în fundul creierului și al universului ne pune în fața prezenței contradictorii a religiozității și-a cinismului. E stadiul în care sufletul nu mai umblă după soluții, în care își acceptă lipsa lui de soluție; e stadiul irezolvabilului afectiv.

Toate adevărurile – până și cele smulse din timp – încep prin lupta cu poliția și sfârșesc în poliție. N-a existat până acum nici un act de martiraj c[ar]e să nu fi devenit oficial și nici un eroism c[ar]e să nu fi fost îngropat într-o instituție. Suferințele toate au fost în cele din urmă preluate de stat; viziunile cele mai năstrușnice pentru care s-a jertfit un sânge absurd s-au mucegăit în coduri. Istoria universală este o legalizare succesivă de năzbâtii vitale. Paragrafele au înghițit totul afară doar de îndoieli... Acestea au rămas în afară, cu cei ce le-au gândit.

*

Moartea este o taină exactă; numai spaimele ce le inspiră sunt vagi[328].

Din simțămintele pe care le încercăm sau ne încearcă, toate au în grade diferite un obiect cu margini și deci o putință de a se sfârși, afară numai de tristețe a cărei sferă[329] este lumea cu tot ce se poate închipui deasupra lumii și cu nici o putință de a se isprăvi cândva și undeva.

Zarva furnicarului uman este susținută de două lucruri: de soare și de nădejdea oarbă. Amândouă n-au servit niciodată ca obiect de comedie, pe când Dumnezeu și celelalte înalte amăgiri au trecut prin nuanțele caricaturii și ale grotescului. Omul și-a scăpat toate

principiile vremelniciei lui, cu excepția celui cosmic și a celui vital. Astfel animalul bolnav a păstrat respectul unui fond de sănătate ce îi îngăduie să persevereze în cele două iluzii esențiale fără să riște prea mult călcând pe toate celelalte[330].

Când ai folosit vremea ca să descifrezi tâlcul întâmplărilor și ai văzut inanitatea lucrurilor ce se nasc și mor, și când ai murit cu fiecare din ele – atunci partea ce ai luat-o la desfășurarea lor, despuiată de vreun rost, te aruncă în afară de ele și ajungi a fi tu însuți *omul din afară*. Astfel nu mai ești înlăuntrul nici unui eveniment, în sfera și în capcana nici unei „istorii". Fascinația înfățișărilor timpului se subțiază până la dispariție; sufletul nu mai coincide decât cu sine și, nemaiasimilând lumea, și-a pierdut obiectul. Izbânda este a îndoielii ca atare, a îndoielii de orice. Nemaipurtând în spate povara nici unei erori, sfârșești[331] în[332] omul nici unei convingeri. Minciunile își pierd gustul, nu te mai desfată, iar viața nu poate înflori pe moartea minciunii.

*

În zarva generală, numai cel înfrânt – prin virtutea filozofică a decepției – este capabil de obiectivitate[333]. Orice izbândă înseamnă înfumurare, semeție și frângere totală a orizontului intelectual. Cui nimic nu-i reușește[334], cunoașterea [îi] apare ca singura răsplată a eșecului. Firea i-a fost interzisă; dar a recâștigat-o în duh. Orice neizbândă este o trezire din inconștiența

vieții, este o revelație a unei situații și nu o situație creată de un sentiment. Acesta-i sensul obiectivității: neputința de a ne mai lua parte nouă înșine, și decide a falsifica realitatea. Suntem nepărtinitori cu toate, fiindcă nu mai avem parte de nimic. Vedem toate în față cu ochi ce nu mai sunt ai noștri.

Sunt după-amiezi ce au ceva din tristețea unui omor nereușit – și-n care inima pare a-și fi zăvorât intrările, ca sângele să nu-i mai păteze visurile[335].

Acele clipe în care vitalitatea și-a spus ultimul cuvânt, în care nu ne mai articulăm în ființă fiindcă nu mai avem prin ce să ne legăm de ea, când și fulgul pare un simbol material și-un semn strivitor de existență, când totul tace în noi și împrejurul nostru, și nici o pornire văzută sau ascunsă nu mai e în stare să scornească ritmul ce îmbină făpturile în făptură, când creația e mută și tâmpă ca o vrăjitoare ce nu mai speră-n vrăji și-i uluită de înțelesul vădit și vid al lucrurilor – acele clipe în care[336] ne-am converti pe loc la orice-i negație a nașterii și-n care gândul spulberă toate credințele ce-ndreptățesc suflarea și toate simbolurile ce tărăgănesc[337] mormântul sau prelungesc mintea.

Plictiseala nu ne mai dezvăluie atât existența, cât lipsa de taină a existenței. Aceasta nu poate fi decât ceea ce

este; ea n-are ce ascunde; e existență – și nimic mai mult. Plictiseala este pozitivismul unui suflet poetic; o insatisfacție între aparențe echivalente.

Din[338] a dispune de resursele sinuciderii și din a nu le pune în valoare, omul este un ratat.

Sinuciderea este fântâna ferecată pe care geme setea noastră.

Ne naștem spre a ne lega de lucruri și idei; trăim spre a ne despărți de unele și altele.

Viața este moartea zilnică a Convingerii.

Note

[1] Var.: *în afara lumii*.
[2] Var.: *năvala*.
[3] Precedat de *toate*, eliminat de autor.
[4] Precedat de *doar*, suprimat de autor.
[5] Var.: *luciditații*.
[6] Var.: *tavanul*.
[7] În manuscris „freamătul frunzelor" apare tăiat cu creionul; un „?" intercalat.
[8] Precedat de *Caut*.
[9] Urmează: *Nici unul nu ia formă*, propoziție suprimată de autor.
[10] Var.: *existenței*.
[11] Var.: *Decât forma supremă de frică în fața fericirii*. Inițial, fraza începe altfel: *S-ar putea ca sinuciderea să nu fie decât forma pe care scăparea pe care-o-ntrevedem* [...], însă autorul a suprimat acest început.
[12] Precedat de *cu greu*.
[13] Urmează propoziția: *Atât Napoleon cât și Vlad Înecatul au avut dreptate*, suprimată de autor.
[14] Paragraful începe cu propoziția: *Menirea omenirii este să se mistuie într-un dor absurd*, la care autorul a renunțat.
[15] Var.: *calme*.
[16] Var.: *simplifică*.
[17] Var.: *neajunsurile*.
[18] Urmat de *departe de semeni*, suprimat de autor.
[19] Var.: *universului*.

[20] Fragment scris cu creionul.
[21] Var.: *răscruce.*
[22] Var.: *cărări.*
[23] Var.: *propria cenușă.*
[24] Var.: *îngrozitor.*
[25] Var.: *sentimentul.*
[26] Var.: *îngrijirii.*
[27] Urmează: *preschimbate.*
[28] Precedat de *toate.*
[29] Var.: *nu e decât.*
[30] Var.: *omului.*
[31] Var.: *a ne măguli.*
[32] Var.: *de muncă.*
[33] Urmat de: *ca și inșii*, versiune suprimată de autor.
[34] Urmează începutul de frază: *După ce-am depus armele, ne rămâne încă tăria de a îndura pasiv*, suprimat de autor.
[35] Var.: *refrenul: totul este pentru ultima dată.*
[36] Urmat de: *o fântână ce rezistă a deveni pârâu.*
[37] Var.: *până la ultima fărâmă.*
[38] Precedat de: *fiecărei intuiții sau experiențe.*
[39] În manuscris, *toți semenii* este precedat de prepoziția *pe*. Mi-am permis să-l suprim pentru a păstra acuratețea textului.
[40] În manuscris, *fie cumva* este precedat de *nu*, care nu se justifică în română, deși sensul rămâne neschimbat. Se poate considera că este vorba de un calc lingvistic, Cioran introducând aici un „ne *explétif*".
[41] Var.: *desfășoară.*
[42] Var.: *stătute.*
[43] Var.: *mortală.*
[44] Variante: 1° *Urâtul și chinul pe care sufletul l-a-ntins asupra lumii întrec lumina și căldura pe care soarele le-a răspândit în spațiu*; 2° *Soarele n-a răspândit mai multă căldură și lumină în spațiu decât sufletul* [...].
[45] Precedat de: *mai clar și.*
[46] Precedat de: *supus lor, el* [...] ; urmat de: *și imobilitatea.*

[47] *La aceste născociri ridicole*, incipit suprimat de autor.
[48] Var.: *cunoașterea esențială.*
[49] Var.: *un om trăiește.*
[50] Var.: *sale*; urmat de: *și mai cu seamă în momentele în care se gândește la el*, suprimat de autor.
[51] Var.: *sale.*
[52] Urmat de: *și ispășire.*
[53] Var.: *ne aprinde/preface în cenușă.*
[54] Var.: *în toate clipele.*
[55] Urmat de *și hrana.*
[56] Precedat de *atunci.*
[57] Urmat de *cum ai înlătura.*
[58] Var.: *anii.*
[59] *Libertățile duhului*: [...], incipit suprimat de autor.
[60] Var.: *Vom cunoaște vreodată punctul de echilibru în care pacea sângelui e singura ei nostalgie* [?].
[61] Var.: *Fiece aparență corespunde unei dorințe, fiece cuget, o aparență mai puțin* [...].
[62] Var.: *să intre în.*
[63] Var.: *a evita.*
[64] Var.: *elanul.*
[65] În manuscris, *și de a nu ști ce face.*
[66] Var.: *turbură.*
[67] Var.: *ca un* nu știu ce *trist de a fi.*
[68] În manuscris, *răsuflat.*
[69] Var.: *doliul tuturor pronumelor.*
[70] Var.: *fiindcă a se ivi vreodată nu pot spera.*
[71] Var.: *astrului.*
[72] Var.: *pe care durerea noastră îl orbește / și el este orbit de durerea noastră.*
[73] În două versiuni abandonate de autor, apare varianta *descompunere*, reluată în propoziția următoare.
[74] Variante: *Urmele vieții nu pot fi găsite decât prin semne de descompunere; Descompunerea e semnul că viața a trecut* [...].
[75] Var.: *Când voi fi găsit mii de definiții morții.*

[76] Var.: *tainică.*
[77] Var.: *părăsit până și de diavol.*
[78] Precedat de *toate.*
[79] Var.: *a suprima.*
[80] Var.: *lege.*
[81] Var.: *a nu avea îndoieli despre ce vrem să facem.*
[82] Urmat de *noastre.*
[83] Precedat de: *Atâta vreme cât omul va continua a crede în virtutea și necesitatea gestului*, incipit suprimat de autor.
[84] Urmat de: *posibile.*
[85] *Dragostea e-mprejmuită de tot ce nu intră în ea*, versiune abandonată de autor.
[86] Urmează aforismul : *Plictiseala, împiedicând sentimentele să se înrădăcineze, ne face disponibili pentru orice, în afară de ceea ce suntem.* Ulterior autorul a eliminat acest fragment.
[87] Var.: *cea mai mare.*
[88] Var.: *poate fi posibilitate de.*
[89] Variante: *Storcând simțurile și simțirea de ultimul lor miez* [...] / *Așa a ajuns el să stoarcă simțurile și simțirea de ultimul lor miez.*
[90] Var.: *suspendă universul.*
[91] Var.: *obstacole.*
[92] Var.: *își pierdea orice obiect.*
[93] Urmat de: *cerească.*
[94] Precedat de: *clipele și.*
[95] Var.: *istoriei.*
[96] Var.: *tragic și ridicol.*
[97] Var.: *agonia.*
[98] Urmat de: *generală.*
[99] Var.: *fără alt folos decât acel de-a mări.*
[100] Var.: *se ucide.*
[101] Precedat de: *adevărat.*
[102] Var.: *frăgezimea.*
[103] Var.: *măsura farmecului / natura oricărui farmec fiind definită de.*

[104] Var.: *a ne educa în victime.*

[105] Var.: *În orice femeie n-am văzut nicicând altceva decât îngerul păzitor al propriei mele* [...].

[106] Var.: *alături de ea îmi bocesc.*

[107] Urmat de: *la care se adapă toate iluziile*, versiune abandonată de autor.

[108] Var.: *frică.*

[109] Var.: *observat.*

[110] Var.: *E cea mai profundă observație.*

[111] Var.: *posibilitatea / tendința sigură.*

[112] Var.: *exist.*

[113] Var.: *opri.*

[114] În manuscris : *pe-ndată.*

[115] Var.: *umane.*

[116] Var.: *transformând.*

[117] Var.: *cu toate astea.*

[118] Var.: *grav / zdrobi* [...].

[119] Urmat de *înșine*, ulterior suprimat de autor.

[120] Var.: *logică și normală.*

[121] Urmează fraza, ulterior suprimată de autor: *Realitatea nu poate să fie, neantul numai o imaginează / visează, dat fiind că visul e singura formă de mitologie.*

[122] *Concluzia la care ajungi* [...], incipit suprimat de autor.

[123] Var.: *ar face din noi înșine* [...].

[124] Var.: *în mod extraordinar.*

[125] Precedat de *singura*, ulterior suprimat de autor.

[126] Var.: *de-asupra.*

[127] Var.: *dinamică.*

[128] Var.: *în care refuzul nostru.*

[129] Incipit suprimat: *Astfel, tot ce este merge spre distrugere.*

[130] Var.: *ce* știm *și ce* suntem.

[131] Sintaxă neobișnuită, improprie expresiei îngrijite pe care Cioran o practică de obicei. După „Uneori îmi pare a fi cel mai mare erou..." ar fi fost de așteptat ca autorul să continue prin „acela care..." etc. Fraza devine însă un anacolut

prin modul în care este dezvoltată. Ar trebui semnalată aici o construcție evident împrumutată din franceză: „din a fi luat hotărârea", improprie limbii române.

[132] Var.: *la rangul de funcție metafizică.*

[133] Var.: *Timpul este monoton și absurd ca un refren ireversibil.*

[134] Var.: *Injustiția.*

[135] Var.: *ar plămădi materia-n otravă.*

[136] Var.: *creați.*

[137] Var.: *dărâmate.*

[138] Var.: *mâhnirea.*

[139] Var.: *adevărată.*

[140] Var.: *imposibilității organice a.*

[141] Var.: *trăim.*

[142] Var.: *prăbuși.*

[143] Var.: *necondiționată.*

[144] Var.: *nimici.*

[145] Var.: *funcțiunile.*

[146] Var.: *cuprinsul.*

[147] Var.: *supraviețuiește.*

[148] Var.: *Fiecare lucru pare spânzurat în nimicul unanim până ce cade în el, în finalitatea ultimă a gravitației. Și fiecare ființă ce este agățată prin instinct sau prin dorință de aparența existenței, ea e întocmai ca o păpușă de un fir, până ce* [...].

[149] Var.: *decadență.*

[150] Var.: *speră.*

[151] Urmat de: *mituri / legende*, suprimat de autor.

[152] Urmat de: *de suflet*, suprimat de autor.

[153] Var.: *otrăvit.*

[154] Urmat de: *cu toții*, suprimat de autor.

[155] Var.: *În lume am învățat că nimic nu-i de făcut în lume, că singura activitate ar fi plânsul.*

[156] Urmat de: *noastre*, suprimat de autor.

[157] Var.: *Nimeni, absolut nimeni n-ar putea trăi cu un suflet pur.*

[158] *Concluzia*, incipit suprimat de autor.

[159] Cuvânt șters de autor, indescifrabil.

[160] Urmat de: *a luminii*, variantă suprimată de autor.
[161] Var.: *de-a mai înfiripa un nume*.
[162] Var.: *expresiei*; în manuscris, *graiului* este adăugat cu creionul.
[163] Var.: *trivialitatea*.
[164] Urmat de: *și de neștiința*.
[165] Var.: *Toate creștinismele nu vor opri sufletul de la ispita pierzării ce* [...].
[166] Var.: *în părăsirea extatică a acelei întrevederi*.
[167] Var.: *golul*.
[168] Var.: *crima*.
[169] Var.: *apăsa sufletul*.
[170] Var.: *trăiește*.
[171] Calc după fr. *fuir qqn / qqch*.
[172] Var.: *Sfârșitul istoriei ar fi singura lui* [...].
[173] Var.: *Credința în clipe e temeiul*.
[174] Precedat de: *acceptabil sau*.
[175] Var.: *funebru al timpului*.
[176] Var.: *intrați*.
[177] Var.: *un zâmbet*.
[178] Var.: *cuprinde*.
[179] Var.: *Nu cunosc o negație mai mare a progresului decât suspinul*.
[180] Var.: *ce pare a se termina*.
[181] Var.: *inoculat*.
[182] Var.: *chemarea*.
[183] Var.: *independența*.
[184] Urmat de: *complice*, ulterior suprimat de autor.
[185] Var.: *minții*.
[186] Urmat de: *întinată*.
[187] Urmat de: *mistuitor*.
[188] Urmat de: *de sub pământ*.
[189] Var.: *imediate*.
[190] Fragmentul începe cu: *O prăpastie totală separă felul de-a reacționa în fața vieții*, propoziție suprimată de autor.
[191] Var.: *esența faptului de [a ființa]*.
[192] Var.: *paradox*.

[193] Var.: *pură.*

[194] Var.: *adâncă. Josnicia măcar e profundă*, alt incipit suprimat de autor.

[195] Var.: *întreaga fire.*

[196] Urmat de: *pe unii de alții.*

[197] Precedat de: *artificial și.*

[198] Precedat de: *rostogolirii și-al.*

[199] Var.: *prototipul absolut al destinului nostru rânced, purificat...*

[200] Var.: *menirea.*

[201] Urmat de: *și absențele eterne ale.*

[202] Precedat de: *fostele.*

[203] Var.: *soarele ar dispărea, dar speranța nu.*

[204] Urmat de: *lumea.*

[205] Var.: *ca atare.*

[206] Precedat de: *Descreșterea și.*

[207] Var.: *trăiesc și mor fără credință.*

[208] Var.: *alții.*

[209] Var.: *numai așa găsește.*

[210] Urmat de: *de lume.*

[211] Frază adăugată în josul paginii.

[212] *Lacrimile ce sunt* [...], incipit suprimat de autor. Acest paragraf este precedat de un alt incipit: *Din cele ce sunt*, precum și de un alt fragment abandonat: *Cum omul a pus în ideea incoruptibilului divin tot ce n-a găsit în sine, rezultă că el însuși nu-i decât corupție. Într-adevăr, spectacolul pe care-l oferă* [...].

[213] Var.: *e scutită de.*

[214] Var.: *rămânem singuri cu remușcări târzii.*

[215] Var.: *creației.*

[216] Var.: *amenințare.*

[217] Precedat de: *față de tot ce suntem și.*

[218] Incipituri abandonate: *În orice ideal / Există.*

[219] Var.: *toate răzvrătirile.*

[220] Var.: *a rămâne încremenit sub suflul / de suflarea.*

[221] Var.: *natura.*

[222] Var.: *aruncă.*
[223] Urmat de: *tot.*
[224] Var.: *și fie că suntem aruncați la în coșul Creației, fie că purtăm cunună.*
[225] Var.: *mândrie.*
[226] Var.: *potrivit.*
[227] Precedat de: *ce se întind.*
[228] Cuvânt șters, indescifrabil, între *nici* și *un.*
[229] Var.: *nepăsare.*
[230] Urmat de: *și alte inimi.*
[231] Var.: *ce nu se poate consola de a nu fi găsit / nemângâiat de a nu fi găsit alt loc / sălaș decât viața.*
[232] În original, *poetic*, probabil un *lapsus calami.*
[233] Urmat de: *suprema obsesie.*
[234] Urmat de: *ia proporții.*
[235] Var.: *ce respectă anumite convenții.*
[236] Var.: *a cugetării și a.*
[237] Var.: *împărtășirea di[n].*
[238] Var.: *șacal.*
[239] Var.: *dincolo de el.*
[240] Precedat de: *așteptându-ne.*
[241] Var.: *îmbibă.*
[242] Var.: *afară doar de neexistent* [...].
[243] Var.: *actuală / în singura actualitate vreodată observată și simțită.*
[244] Var.: *în durere.*
[245] Var.: *[î]nseamnă.*
[246] Var.: *a-ți petrece.*
[247] Var.: *gura.*
[248] *Lihodit*, de la *a lihodi*, „a omorî prin foame", (Al. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Ed. Saeculum I.O., 2005, *s.v.* „lihod").
[249] Var.: *în zeama mădularelor destulă.*
[250] Var.: *a cere inimii.*
[251] Urmat de: *îndurerate*, suprimat de autor.

[252] Var.: *durere[a].*
[253] Var.: *rezulte.*
[254] Urmat de: *un refuz.*
[255] Var.: *de opera a ceea ce numim viață.*
[256] Urmat de: *cetățean reformator.*
[257] De la f° 89 (p. 87 în paginația Bibliotecii Doucet), textul este reluat și continuat la f° 91 (p. 88), unitatea lui fiind verificată prin motivul „nepărtinirii". Fragmentul următor este intercalat.
[258] Urmat de: *și curios*, ulterior suprimat de autor.
[259] Var.: *infinit.*
[260] În manuscris, *toate lacrimile.*
[261] În manuscris, urmat de prepoziția *de*. Probabil un calc după fr. *rêver de*.
[262] Var.: *ființă.*
[263] Var.: *ființe.*
[264] Variantă abandonată de autor: *Națiunea este o stare colectivă de păcat, multiplicarea în planul ordinei a* [...].
[265] Var.: *sfârși.*
[266] Var.: *o izbândă printr-o cruzime de care nu ne dăm seama.*
[267] Var.: *dezbracă.*
[268] Var.: *n-au decât un rost.*
[269] Urmat de: *proiecta în fețele lumii nici culoare, nici* [...].
[270] Urmat de: *el însuși*; precedat de: *Este materia ca atare.*
[271] Var.: *vidul / golul.*
[272] Var.: *împreună alcătuiesc temeiul* [...].
[273] Var.: *ne-am gândi.*
[274] Var.: *Tot ce nu e nemângăiată viziune a răului e utopie.*
[275] Var.: *imboldul ce menține.*
[276] Var.: *mintea omulu[i] a putut să* [...].
[277] Urmat de: *și asemănarea.*
[278] Urmat de: *și a gândirii.*
[279] Urmat de: *nostalgia și.*
[280] Var.: *Amândouă exprimă falimentul creaturii.*
[281] Var.: *Izbânzile și imnurile ei sunt o zădărnicie în la major.*

[282] Var.: *lumea însăși.*
[283] Var.: *aspirația.*
[284] Var.: *siguranța.*
[285] Var.: *– universul nostru este-o zdreanță, iar speranța noastră peticul ei invizibil.*
[286] Var.: *este prostia.*
[287] Urmat de: *de Isus ar fi fost un alt timp și după el* [...].
[288] Var.: *natura.*
[289] Var.: *complexității.*
[290] Urmat de: *– „dragoste"*, suprimat de autor.
[291] Var.: *ficțiunea.*
[292] Var.: *Omul este marele străin.*
[293] Var.: *tot ce este / prefacerile nu schimbă nimic / singura.*
[294] Var.: *ce nu poate și nici măcar nu vrea să atingă* [...].
[295] Urmat de: *la care tindem.*
[296] Fragment urmat de un incipit abandonat: *Am fost afurisit / A fi afurisit să te întrebi, și din întrebare să-ți faci osândă.*
[297] În manuscris apare *diferite.* Este vorba, evident, de o scăpare a autorului.
[298] Urmat de: *fără nici un țel.*
[299] Urmat de: *cronologiei nepăsătoare a naturii.*
[300] Var.: *nepăsător.*
[301] Var.: *vieții.*
[302] Var.: *golul.*
[303] Var.: *religia.*
[304] Var.: *absenței.*
[305] Var.: *ca singură mângâiere îndreptățită logic*, precedată de: *prin negație.*
[306] Var.: *Cum urâtul este răul prin excelență al existenței în lume, leacul lui nu poate fi decât supranatural* [...].
[307] Var.: *împrejmuit din toate părțile de siguranța monotonă și irefutabilă a unei mări de nemângâiere ce-nghite* [...].
[308] Precedat de: *sunt fără de metodă.*
[309] Var.: *aparența.*
[310] Var.: *scuzabile îmbolnăviri.*

311 Var.: *de o clipă.*
312 Var.: *neînțeles.*
313 Precedat de: *a privi sau.*
314 Precedat de: *...și a nu-ți pierde suflul în* [...].
315 Var.: *crede în.*
316 Urmat de: *ridicolă.*
317 Var.: *acestei vi[ețuiri]*; urmat de: *noastre.*
318 Var.: *mediocritatea.*
319 Urmat de: *pe rând.*
320 Precedat de: *în mijlocul vieții / lucrurilor mai departe.*
321 Urmat de: *fi îngenuncheat.*
322 Var.: *nevinovăția.*
323 Urmat de: *că te vei afla cândva [pe].*
324 Var.: *surâd.*
325 Var.: *pe atunci viitorul nu-ți părea o utopie.*
326 Var.: *echivalentă.*
327 Urmat de: *și ale oamenilor.*
328 Var.: *Viața înșiruie spaime inexacte și remușcări vagi spre un punct precis: moartea.*
329 Var.: *ce se închide în sfera ei.*
330 Var.: *[să] calce peste toate iluziile afară de cele două esențiale.*
331 Var.: *ajungi.*
332 Calc după fr. *finir en*; în românește s-ar spune „sfârșești prin a deveni omul...", soluție, stilistic vorbind, destul de greoaie.
333 Var.: *e obiectiv.*
334 Urmat de: *îi rămâne*, suprimat de autor.
335 Incipit de paragraf: *și sunt înserări*, abandonat de autor.
336 Urmat de: *speriați / mâhnirea devine spaimă.*
337 Var.: *ascund.*
338 Precedat de: *Omul este singurul animal ce* [...], incipit abandonat de autor.

Cuprins

Prefață de Constantin Zaharia 5

Notă asupra ediției 15

Razne 17

Note 113

Întreg amarul ființării se evaporă la *ideea* că oricând
e în putința noastră să-l curmăm, că ascundem în noi
înșine imensa libertate a absenței noastre și că ne putem
răscumpăra căderea în dureri sterpe sau în banalitate
prin genialitatea negativă a sinuciderii. De n-am fi în
stare să ne închipuim – și să ne consolăm astfel – prilejul
prin care ne-am face seama, actul infinit al liberării de
sine, viețuirea n-ar avea nici o scăpare din ea însăși,
iar ocna respirației nici o bănuială de văzduh.
Dar această idee face din fiecare dintre noi un stăpân,
fără a fi totuși slugi fiindcă n-o trecem în fapt.
Să fie oare că adevăratele sinucideri sunt acelea
ce nu se consumă? Având rețeta sigură a răului
și a-l purta totuși mai departe...

CIORAN

21,00

ISBN 978-973-50-3845-8